

DANMARKS NATIONALBANK

30. NOVEMBER 2018 — NR. 22

FINANSIEL STABILITET – 2. HALVÅR 2018

Lave renter og rigelig udlånskapacitet sætter lånestandarder under pres

- Resultaterne hos de største banker ligger fortsat på et højt niveau og holdes oppe af indtægter fra kursreguleringer og lave nedskrivninger på udlån.
- Udlånsvæksten er samlet set begrænset, men de mellemstore banker har oprustet deres aktiviteter i vækstområderne ved at åbne nye filialer og øge deres udlån til boliger kraftigt. Det er vigtigt, at institutterne ikke benytter kreditstandarder som konkurrenceparameter til at tiltrække kunder.
- Problemer med hvidvask har gjort det klart, at der er behov for øget fokus på bekæmpelse af ulovlige aktiviteter. Effektiv bekæmpelse af hvidvask kræver et styrket grænseoverskridende samarbejde.

INDHOLD

- 2 SAMMENFATNING OG VURDERING
- 3 DE LAVE RENTER UNDERSTØTTER AKTIVITETEN, MEN DER ER UDSVING PÅ DE FINANSIELLE MARKEDER
- 6 HVIDVASK ER SKADELIGT FOR FINANSIEL STABILITET
- 8 FORTSAT HØJ INDTJENING HOS DE SYSTEMISKE KREDITINSTITUTTER
- 11 DE MELLEMSTORE BANKER RYKKER MOD DE STORE BYER
- 16 LANG PERIODE MED LEMPELSE AF KREDITSTANDARDER FOR ERHVERV
- 17 LANDBRUGET HAR UHOLDBART HØJ GÆLD
- 21 STIGENDE PRISER PÅ MARKEDET FOR ERHVERVSEJENDOMME
- 22 LIKVIDITETEN I DEN FINANSIELLE SEKTOR ER FORTSAT TILSTRÆKKELIG
- 25 MINDSTEKRAV TIL GEARINGSRATIO KAN OVERTRUMFE BUFFERKRAV
- 29 BILAG

Mange udlån til landbrug

er misligholdte, men de fleste banker har rum til at realisere tab.

[Læs mere](#)

Krav til en gearingsratio

bør føre til genovervejelse af kapitalmål-sætninger.

[Læs mere](#)

Likviditeten i sektoren

er fortsat tilstrækkelig, og prisen for udveksling er relativt stabil.

[Læs mere](#)

Sammenfatning og vurdering

De lave renter understøtter aktiviteten, men handelskrig og brexit påvirker de finansielle markeder

Renterne er fortsat meget lave og understøtter sammen med fremgangen i udlandet den økonomiske aktivitet i Danmark. Den igangværende handelskrig mellem USA og Kina og uklarhed om en fremtidig aftale mellem Storbritannien og EU i forbindelse med brexit øger usikkerheden blandt markedsdeltagerne. I euroområdet forventer markedsdeltagerne først positive pengepolitiske renter i 2020, mens renterne i USA fortsat forventes at stige. Dollaren er blevet styrket, i takt med at pengepolitikken i USA er blevet normaliseret, og det har skabt pres på enkelte vækstøkonomier. Aktiemarkederne har både internationalt og i Danmark været præget af fald siden slutningen af august. Kursen på systemiske danske banker er i gennemsnit faldet med knap 40 pct. siden årets begyndelse, særligt drevet af kursudviklingen i Danske Bank.

Bekæmpelse af hvidvask kræver et styrket grænseoverskridende samarbejde

Hvidvask kan underminere kunders og investorers tillid til den enkelte bank og den finansielle sektor generelt. Hvidvask kan dermed skade finansiell stabilitet. Det er den enkelte banks ansvar at sikre tilstrækkelige redskaber og ressourcer til at forebygge og identificere hvidvask i dens forretning. Det stiller krav til, at bankerne har indgående kendskab til deres kunder. Økonomisk kriminalitet udnytter den finansielle sektors infrastruktur, som typisk går på tværs af landegrænser. Det er derfor afgørende for bekæmpelsen af hvidvask at styrke samarbejdet mellem myndighederne på tværs af lande.

Indtjeningen understøttes fortsat af kursreguleringer og lave nedskrivninger

De systemiske kreditinstitutter har fortsat en høj indtjening, der stadig holdes oppe af høje kursreguleringer og lave nedskrivninger. Det seneste år har resultaterne dog været aftagende, og udviklingen er fortsat i 3. kvartal. Kerneindtjeningen har i modsætning til resultatet været mere stabil. Nettorenteindtægterne har længe været under pres og ligger nu på det laveste niveau i 12 år. Stigningen i nettogebyr- og bidragsindtægterne har modvirket faldet i nettorenteindtægter.

Begrænset udlånsvækst, men fortsat højt gældsniveau

Væksten i det samlede udlån til husholdninger og virksomheder er begrænset, men målt i forhold til økonomiens størrelse er udlånet fortsat højt. Den lange periode med lave renter og lempelige finansielle forhold giver grobund for yderligere risikotagning i kreditgivningen. Kreditinstitutterne har rigelig udlånskapacitet, så det er vigtigt at følge udviklingen i kreditgivningen nøje.

De mellemstore banker øger privatudlånet og deres tilstedeværelse i vækstområderne

De mellemstore banker har haft en kraftig vækst i udlånet, især til vækstområderne, der er defineret som København og omegn samt Aarhus. Udviklingen skal ses i lyset af, at områderne har en stor befolkning, høj tilflytning og boligpriser, der er steget gennem flere år. De mellemstore banker har ekspanderet og åbnet nye filialer, hvoraf størstedelen er placeret i vækstområderne og dermed ofte langt fra deres traditionelle nærområde. Det er vigtigt, at bankerne tager højde for den højere risiko, der kan være ved at yde lån langt fra bankens lokalområde. Kreditstandarder skal ikke benyttes som konkurrenceparameter til at tiltrække kunder og etablere sig i nye områder.

Landbruget har uholdbart høj gæld

En stor andel af bankernes lån til landbrugskunder er misligholdt. Mange landbrug har en så dårlig økonomi, at det er tvivlsomt, om deres forretning er levedygtig på længere sigt. Bankerne har allerede nedskrevet en del af lånene og har generelt en høj indtjening. De fleste banker vurderes derfor at have rum til at få ryddet op i deres landbrugsporteføljer. De store banker har et forholdsvist begrænset udlån til branchen og vil kunne håndtere selv meget store realiserede tab. Nationalbanken vurderer på den baggrund, at landbruget ikke udgør en systemisk risiko for den finansielle stabilitet i Danmark.

Fortsat tilstrækkelig likviditet i den finansielle sektor

De danske banker overholder det kortsigtede likviditetskrav, Liquidity Coverage Ratio, LCR, med en vis margin. Bankerne har samlet set overskudslikviditet, og prisen på at udveksle kronelikviditet mellem banker er forholdsvist stabil.

Kreditinstitutterne er tæt på at opfylde et krav til nedskrivningsegne passiver til hele koncernen, inkl. realkreditdelen

De systemiske kreditinstitutter er i gang med at udstede nedskrivningsegne passiver, NEP, og er tæt på at opfylde et NEP-krav til hele koncernen, inkl. realkreditdelen. Danske systemiske kreditinstitutter skal dog ikke opfylde et NEP-krav til hele koncernen, da realkreditinstitutter ikke er underlagt et NEP-krav, men et gældsbufferkrav. Det skaber problemer i forhold til manglende risikofølsomhed og troværdig afviklingsplanlægning.

Mindstekrav til gearingsratio kan overtrumfe bufferkrav

De systemiske kreditinstitutter opfylder alle egne kapitalmålsætninger og har generelt en pæn overdækning i forhold til de fuldt indfasede kapitalkrav. For institutter, der har en stor andel af aktiver med meget lave risikovægte, kan implementeringen af en gearingsratio indebære et højere krav til kernekapitalen end de hidtidige risikobaserede kapitalkrav. For andre kan en gearingsratio udgøre en begrænsning i forhold til kapitalbuffernes evne til at absorbere tab i going concern, da en kommende gearingsratio i modsætning til kapitalbufferne er et "hårdt" kapitalkrav. Indførelsen af et mindstekrav til gearingsratioen bør derfor få institutterne til at genoverveje deres kapitalmålsætninger på mellemlangt sigt for at sikre en passende overdækning i forhold til det nye krav. Derved bliver kapitalen fortsat i stand til at absorbere tab, uden at instituttet risikerer at blive sendt i afvikling.

De lave renter understøtter aktiviteten, men der er udsving på de finansielle markeder

Vækst i verdensøkonomien, men handelskrig og brexit skaber usikkerhed

Renterne er fortsat meget lave og understøtter sammen med fremgangen i udlandet den økonomiske aktivitet i Danmark. Nationalbanken forventer, at

opsvinget i dansk økonomi vil fortsætte de kommende år, og at økonomien vil bevæge sig længere ind i højkonjunktoren.¹

Den Internationale Valutafond, IMF, forventer en vækst i verdensøkonomien på 3,2 pct. i 2018. IMF har nedjusteret vækstskønnet med 0,2 procentpoint siden april 2018, bl.a. som følge af skønnede virkninger fra den igangværende handelskrig mellem USA og Kina.

Der er fortsat uklarhed om den fremtidige aftale mellem Storbritannien og EU i forbindelse med brexit og dermed også uklarhed om konsekvenserne af brexit for finansiell stabilitet. Et hårdt brexit, hvor der ikke indgås en aftale på det finansielle område, kan indebære en række risici for danske kreditinstitutter. Generelt er danske kreditinstitutters direkte eksponeringer over for Storbritannien begrænsede, men det kan ikke udelukkes, at der kan være negative effekter via de finansielle markeder.

Udsving på aktiemarkedene

Aktiemarkedene har siden slutningen af august været præget af fald, jf. figur 1. Det toneangivende amerikanske aktieindeks, S&P500, er dog i modsætning til de øvrige indeks steget siden korrektionen i begyndelsen af året. De kraftige fald i aktiepriserne, der er sket fra et højt niveau, indikerer, at ændringer i markedsdeltagernes forventninger kan medføre markante fald i aktivpriser.

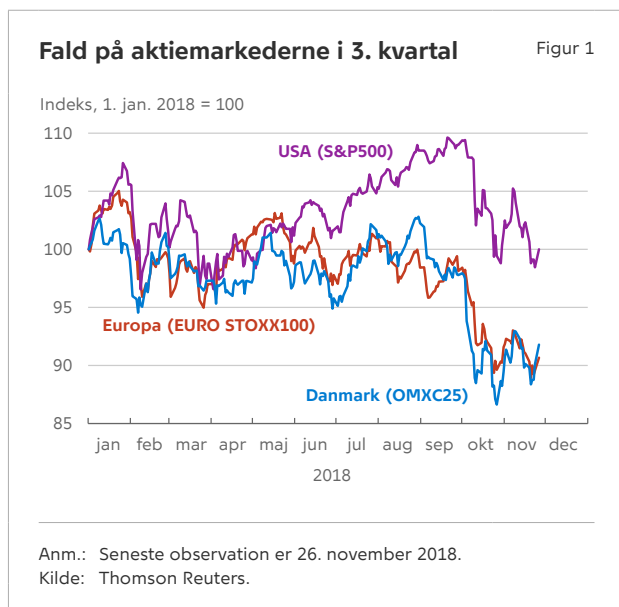
Det danske aktieindeks, OMXC25, er faldet ca. 8 pct. siden årets begyndelse. Kursen på systemiske danske kreditinstitutter er i gennemsnit faldet knap 40 pct., særligt drevet af kursudviklingen i Danske Bank, jf. figur 2.

Dollaren styrket

Flere vækstøkonomier har siden finanskrisen øget deres andel af gæld i dollar, og dermed er de mere udsatte over for udsving i dollarens værdi. Dollaren er styrket, i takt med at pengepolitikken i USA er normaliseret, og det har skabt pres på enkelte vækstøkonomier, herunder Tyrkiet og Argentina, der har en svag økonomisk position med høj gæld.² Et stort eksternt finansieringsbehov, stigende amerikanske renter og

1 Jf. Danmarks Nationalbank, Højkonjunktur uden tegn på ubalancer, *Danmarks Nationalbank Analyse (Udsigter for dansk økonomi)*, nr. 15, september 2018 ([link](#)).

2 IMF bevilgede i juni 2018 et 3-årigt låneprogram til Argentina på op til 50 mia. dollar.

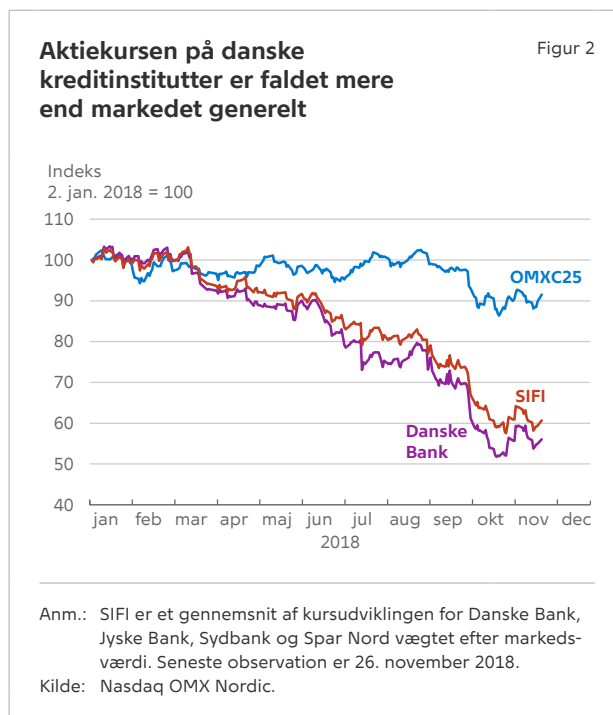

frygt for effekten af en global handelskrig har ført til, at kapitalen er strømmet ud med faldende valutakurser til følge, jf. figur 3. Valutakurser for de øvrige vækstøkonomier er ligeledes faldet over året, men ikke nær så kraftigt.

Forventning om, at pengepolitikken normaliseres
I euroområdet forventer markedsdeltagerne først positive pengepolitiske renter i 2020, jf. figur 4. Den Europæiske Centralbank, ECB, nedsatte fra oktober yderligere niveauet for opkøb af obligationer og meddelte, at de forventer at stoppe opkøb ved udgangen af året, men fortsat vil reinvestere forfaldne obligationer. I samme omgang meddelte ECB, at de forventer at fastholde de pengepolitiske renter på de nuværende niveauer til i hvert fald efter sommeren 2019. ECB's meddelelse har ikke affødt større markedsbevægelser.

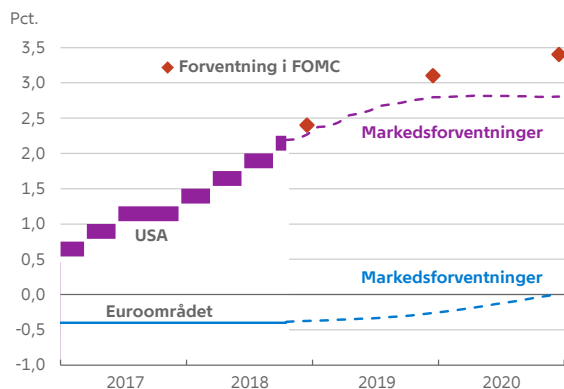
De pengepolitiske renter i USA har været stigende. Markedsdeltagerne forventer, at renterne fortsat stiger, men i mindre grad end den amerikanske centralbank, Federal Reserve, forventer, jf. figur 4. Ændringer i markedsforventninger til renteutviklingen kan give udsving i eksempelvis aktiemarkedet.

Opkøbsprogrammer fra bl.a. ECB og Federal Reserve har bidraget til at nedbringe de lange obligationsrenter og mindsket det globale udbud af obligationer med høj kreditkvalitet i markedet. For investorer med placeringsbehov giver det en naturlig anledning til at afsøge andre markeder for papirer med lignende karakteristika, herunder det danske realkreditmarked.

Forventning om positive renter i EU i 2020

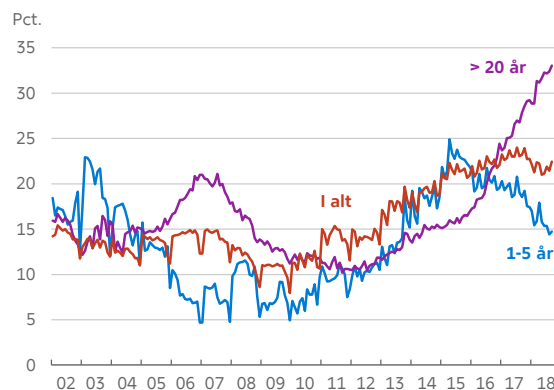
Figur 4

Anm.: Seneste observation er 26. november 2018. For USA er vist intervallet for Fed funds target rate, og for euroområdet er vist ECB's indlånsrente. De stiplede linjer angiver markedsforventninger baseret på futurespriser.
Kilde: Federal Reserve, ScanRate RIO og Macrobond.

Udenlandske investorer ejer hver tredje realkreditobligation med lang løbetid

Figur 5

Anm.: Udenlandske investorerers ejerandele af realkreditobligationer fordelt på løbetider. Seneste observation er september 2018.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Udenlandske investorer øger ejerandel af realkreditobligationer med lang løbetid

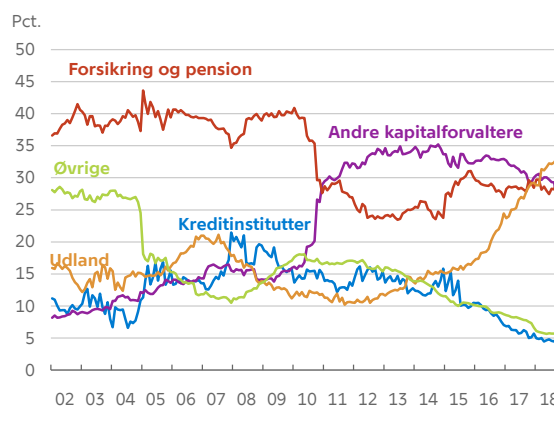
Udenlandske investorer har siden 2012 udvist stor interesse for danske realkreditobligationer, særligt obligationer med lang løbetid. Siden 2016 er udlandets ejerandel af realkreditobligationer med restløbetid på over 20 år således steget fra 17 pct. til over 33 pct., jf. figur 5.

Stigningen modsvarer af et fald i ejerandele bredt fordelt på øvrige sektorer, dog med undtagelse af forsikring og pension, der har fastholdt sin ejerandel på godt 30 pct., jf. figur 6. Danske kreditinstitutter har i dag en ejerandel på 5 pct., mod knap 15 pct. i 2014, og er den største nettosælger af lange realkreditobligationer.

Generelt bidrager den større efterspørgsel fra udenlandske investorer på den ene side til en større investorbase, der er med til at sikre attraktive renter for danske boligejere. På den anden side kan stor afhængighed af udenlandske investorer forstærke markedsudsving i krisetider, hvis udenlandske investorer bliver tilbøjelige til at søge tilbage til deres hjemmemarkeder.

Ejerandelen af lange realkreditobligationer er faldet for alle sektorer undtagen forsikring og pension

Figur 6

Anm.: Seneste observation er september 2018.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Hvidvask er skadeligt for finansiel stabilitet

Problemer med hvidvask i en række europæiske banker har gjort det klart, at der er behov for øget fokus på at bekæmpe misbrug af banksektoren til ulovlig aktivitet. Det er et ledelsesansvar hos den enkelte bank, at virksomheden har tilstrækkelige redskaber til at forebygge og identificere mulig hvidvask gennem dens forretning. Samtidig er der behov for en koordineret indsats fra banker og myndigheder. Økonomisk kriminalitet udnytter den finansielle sektors infrastruktur, som typisk går på tværs af landegrænser. Det er derfor afgørende for bekæmpelsen af hvidvask at styrke samarbejdet mellem myndigheder på tværs af lande.

Hvidvask kan underminere tilliden til den finansielle sektor

Kunders og investorers tillid er en helt grundlæggende forudsætning for at drive finansiell virksomhed. Derfor kan et tillidstab være skadeligt for en bank. Dens finansieringskilder kan blive udfordret, hvis fx usikkerhed hos kunderne resulterer i store træk på indlåne, eller hvis investorerne kræver en markant højere risikopræmie på bankens udstedelser. Derudover kan banken pådrage sig øgede omkostninger i form af bøder fra myndighederne. Hvis banken tilmed er systemisk vigtig for den finansielle sektor, kan udfordringer hos en enkelt bank få negative samfundsmæssige konsekvenser. Endelig kan øget mistillid til en enkelt bank sprede sig til de øvrige aktører i den finansielle sektor og til myndighederne. Problemer med hvidvask hos en enkelt bank kan derfor smitte af på hele den finansielle sektor og dermed få betydning for finansiell stabilitet.

Markedsreaktioner på hvidvasksagen i Danske Bank

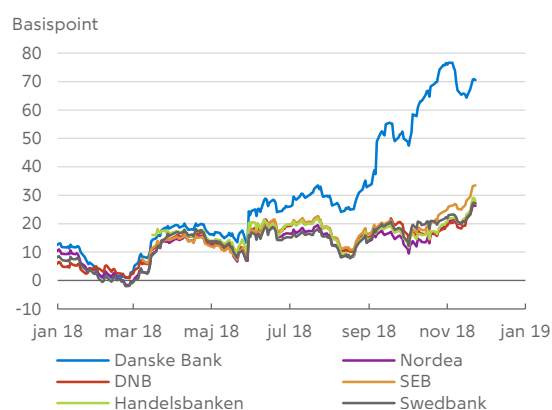
Omfanget af hvidvasksagen i Danske Banks estiske filial har i løbet af 2018 vist sig at være stort, også i international sammenligning. Bankens interne undersøgelser af hvidvask i filialen omfatter transaktioner for omkring 200 mia. euro i perioden 2007-15. Sagen har derfor pådraget sig stor opmærksomhed i og uden for Danmark. Danske Bank er med en balance på halvanden gang Danmarks bruttonationalprodukt, BNP, landets største bank og udpeget som systemisk vigtig.

De finansielle markeder har reageret kraftigt på den løbende offentliggørelse af oplysninger om problemerne med hvidvask i den estiske filial. Aktiekursen er faldet med næsten 45 pct. fra begyndelsen af 2018, jf. figur 2. De kreditvurderingsbureauer, som vurderer Danske Bank, har alle reageret på hvidvasksagen og ændret deres forventninger til "negative". De begrundet det med, at sagens omfang kan vokse, at der er risiko for sanktioner og det generelle tillidstab hos kunder og investorer. Standard & Poor's og Moody's har nedjusteret deres kreditvurdering af selve banken og af bankens lange udstedelser. Derudover har Standard & Poor's påpeget, at den danske stats kreditvurdering, som er den højst mulige (AAA), vil kunne udfordres, hvis den finansielle sektors eksterne finansiering kommer under pres som følge af skade på omdømmet.

Danske Banks omkostninger ved markedsfinansiering er steget, i takt med at omfanget af hvidvaksagen er vokset. Bankens seniorgæld blev i november handlet godt 40 basispoint højere end seniorgæld udstedt af andre sammenlignelige nordiske banker, jf. figur 7.

Stigende pris på Danske Banks
seniorgæld

Figur 7

Anm.: Nul-volatilitetsspændet (Z-spread) er et udtryk for meromkostningen ved at finansiere sig med det pågældende gældsinstrument. Meromkostningen beregnes ved at parallelforskyde en risikofri nul-kuponrentestruktur, så tilbagediskonteringen med denne netop giver kursen på gældsinstrumentet. Seneste observation er 26. november 2018.

Kilde: Bloomberg.

Bekæmpelse af hvidvask kræver en koordineret indsats fra banker og myndigheder

Med bankernes centrale rolle i den finansielle infrastruktur følger et samfundsansvar for, at deres forretning ikke misbruges til ulovlige aktiviteter. I takt med at betalingssystemerne er blevet hurtigere og mere effektive, er vigtigheden af bankernes kendskab til kunderne samt anvendelsen af pålidelige systemer til at overvåge transaktioner blevet

afgørende i bekæmpelsen af hvidvask. En forudsætning for, at myndighederne effektivt kan bekæmpe og efterforske hvidvask, er, at bankerne er i stand til at opdage og undersøge mistænkelige transaktioner. Derudover stiller det særligt store krav til en banks forsigtighed, hvis den vælger at udvide sin forretning uden for landets grænser, hvor kendskabet til kunderne er udfordret. Der er i de seneste år taget en række politiske initiativer for at styrke

Bekæmpelsen af hvidvask i Danmark

Boks 1

Hvad er hvidvask?

Ved hvidvask forstås, at man uberettiget modtager eller skaffer sig selv eller andre del i økonomisk udbytte eller midler, der er opnået ved en strafbar lovovertrædelse.¹ Hvidvasktransaktioner og -aktiviteter har til formål at skjule midlernes oprindelse gennem en sløringsproces, så det fremstår, som om midlerne kommer fra en lovlig kilde, men hvor der er viden eller formodning om, at pengene stammer fra kriminalitet.

Centrale elementer i hvidvaskloven

I Danmark bekæmpes hvidvask gennem finansielle virksomheder, herunder banker, i henhold til hvidvaskloven. Virksomheder, der er omfattet af loven, skal overholde en række krav, som har til formål at forebygge og minimere risikoen for hvidvask. Specifikt skal virksomhederne overholde en række regler om kendskab til deres kunder, og virksomhederne har pligt til at undersøge de mistænkelige transaktioner og underrette myndighederne. Forpligtelsen til at kende sine kunder betyder bl.a., at bankerne skal kræve, at deres kunder legitimerer sig, samt forstå, hvad kundens formål med forretningsforbindelsen eller den enkelte transaktion er. En række omstændigheder, såsom kundeforhold med korrespondentbanker beliggende uden for EU eller EØS, medfører skærpede krav til legitimation og kundekendskab. Underretningspligten indebærer, at en bank, som er vidende om eller har mistanke om, at en transaktion, midler eller en aktivitet har eller har haft tilknytning til hvidvask eller terrorfinansiering, skal underrette Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet, SØIK.² I Danmark er det Finanstilsynet, som fører tilsyn med, at banker overholder loven,³ mens danske virksomheders udenlandske

datterselskaber og filialer er underlagt tilsyn fra værtslandets tilsynsmyndighed.⁴

Løbende skærpelse af hvidvasklovgivningen

De danske regler på hvidvaskområdet baserer sig på europæiske hvidvaskdirektiver, som danner de europæiske rammer for at bekæmpe hvidvask og terrorfinansiering. I 2017 blev det 4. hvidvaskdirektiv⁵ implementeret i Danmark, hvilket indebærer en ændring fra en regelbaseret til en mere risikobaseret og målrettet tilgang til at forebygge hvidvask.⁶ Blandt andet skal bankerne nu i højere grad basere deres kundekendskab på en risikovurdering af kundeforholdet, så der fokuseres på de kunder, hvor risikoen er højest. Kravene skærpes især over for politisk eksponerede personer, kunder, der ikke er mødt fysisk op, og grænseoverskridende korrespondentbankvirksomhed.⁷ En tidligere undtagelse af visse kunder, der vurderes at være lavrisiko (fx andre banker, børsnoterede virksomheder og offentlige myndigheder), er afskaffet, så alle kunder skal legitimeres på baggrund af en risikovurdering.

Derudover er der i lyset af de seneste års sager om hvidvask gennemført en række yderligere nationale initiativer med fokus på at skærpe strafferammen for hvidvask, at kunne inddrage en virksomheds tilladelse ved grove overtrædelser af hvidvaskloven og at skærpe kravene til ledelsesmedlemmers egnet- og hæderlighed (fit & proper). Senest blev der i september 2018 indgået politisk aftale om yderligere at skærpe lovgivningen på området. Med forslaget styrkes hvidvasksekretariatet hos SØIK, og bødeniveauerne skærpes kraftigt. Derudover indeholder aftalen også intentioner om at udvide kravene til direktions og bestyrelser i de omfattede virksomheder.⁸

1. Jf. § 3 i lov nr. 651 af 08/06/2017 om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask og finansiering af terrorisme (hvidvaskloven).

2. Jf. hvidvasklovens kapitel 3 og 5.

3. Jf. hvidvasklovens § 47.

4. Danske virksomheder, der driver virksomhed i et andet EU- eller EØS-land, skal overholde værtslandets regler om hvidvask og finansiering af terrorisme, jf. hvidvasklovens § 31.

5. Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2015/849 af 20. maj 2015 om forebyggende foranstaltninger mod anvendelse af det finansielle system til hvidvask af penge eller finansiering af terrorisme.

6. Jf. side 6 i Finanstilsynets vejledning nr. 9854 af 11. oktober 2018 om lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask og finansiering af terrorisme.

7. Jf. Del 2 (Risikovurdering og risikostyring) i Finanstilsynets vejledning defineret ovenfor.

8. Jf. Aftale mellem regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti) og Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti om yderligere initiativer til styrkelse af indsatsen mod hvidvask og terrorfinansiering, af 19. september 2018.

bekæmpelsen af hvidvask i Danmark, jf. boks 1. Med det 4. hvidvaskdirektiv er der sket en overgang til en mere risikobaseret tilgang til at bekæmpe hvidvask, så bankerne skal basere deres hvidvaskindsats dér, hvor risikoen i deres specifikke forretningsmodel er størst. Ændringen er et fremskridt, da den er med til at understøtte en mere målrettet indsats, men det stiller krav til bankernes individuelle risikovurdering. Derudover er strafferammen og bødeniveauerne for hvidvask blevet skærpet, og det er blevet muligt at inddrage en virksomheds tilladelse.

Det europæiske samarbejde om at forebygge hvidvask bør styrkes

På det europæiske plan har de seneste sager om hvidvask i europæiske banker også ført til forslag om yderligere tiltag. Den forstærkede indsats mod hvidvask hos de danske myndigheder er nødvendig, men det er helt afgørende, at der også bliver skabt bedre rammer for det europæiske samarbejde. Da hvidvask udnytter den grænseoverskridende finansielle infrastruktur, kalder bekæmpelsen også på et styrket grænseoverskridende tilsynssamarbejde i EU. Det vil give et langt bedre overblik over internationale bankkoncerners aktiviteter og samtidig gøre det muligt at opbygge stærke kompetencer på området.

Fortsat høj indtjening hos de systemiske kreditinstitutter

De systemiske kreditinstitutter har fortsat en høj indtjening, der stadig holdes oppe af høje kursreguleringer og lave nedskrivninger, jf. figur 8. Det seneste år har resultaterne dog været aftagende, og udviklingen er fortsat i 3. kvartal.

Lavt nedskrivningsniveau understøtter egenkapitalforrentningen

Siden 2015 har de systemiske kreditinstitutter haft enten meget lave nedskrivninger eller har tilbageført nedskrivninger, hvilket understøtter egenkapitalforrentningen.

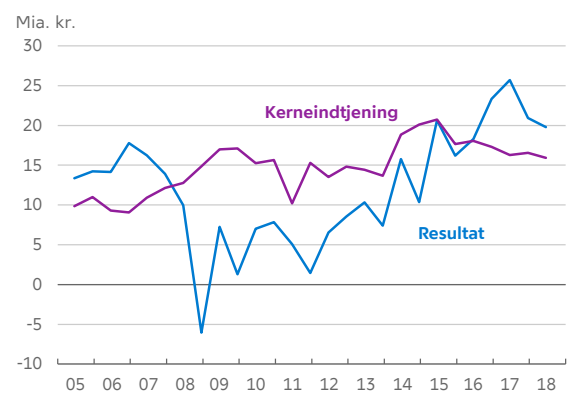
De systemiske kreditinstitutters løbende nedskrivninger har siden 2015 ligget væsentligt under det historiske gennemsnit, jf. figur 9. Et så lavt niveau skal ses i lyset af det lave renteniveau og den gunstige udvikling i økonomien. Under en evt. forværring

af den økonomiske situation må man forvente, at nedskrivningsniveauet vil stige.

Det lave niveau af nedskrivninger skyldes, at nye nedskrivninger er aftaget, samtidig med at mængden af tilbageførsler har været nogenlunde konstant.

Aftagende indtjening i de systemiske kreditinstitutter

Figur 8

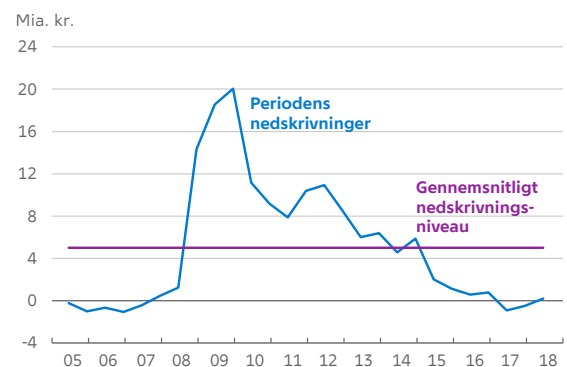

Anm.: Halvårsresultater for de systemiske kreditinstitutter er opgjort før skat og korrigeret for nedskrivninger på goodwill. Kerneindtjening er defineret som resultat før skat fratrukket kursreguleringer, nedskrivninger og kursreguleringer af kapitalinteresser.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

Lave nedskrivninger påvirker resultatet positivt

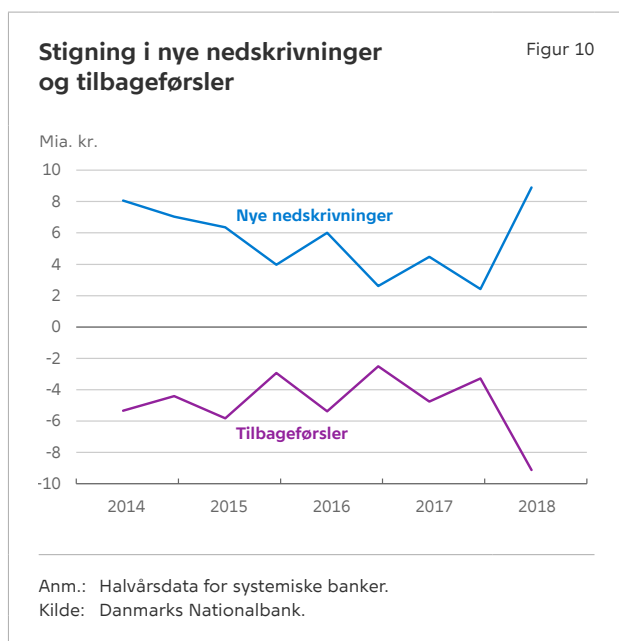
Figur 9

Anm.: Halvårsdata for systemiske kreditinstitutter. Gennemsnittet er beregnet over den betragtede periode.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

Siden overgangen til de nye nedskrivningsregler, IFRS 9, den 1. januar 2018 er mængden af nye nedskrivninger dog steget. Under IFRS 9 skal både indtrufne og forventede tab nedskrives i modsætning til de gamle nedskrivningsregler, IAS 39, hvor der først skulle nedskrives, når der var objektiv indikation for værdiforringelse, OIV. En del af forklaringen på de forøgede nedskrivninger er desuden, at landbruget blev negativt påvirket af tørken. En tilsvarende stigning i mængden af tilbageførsler modvirker dog effekten på periodens nedskrivninger, jf. figur 10.

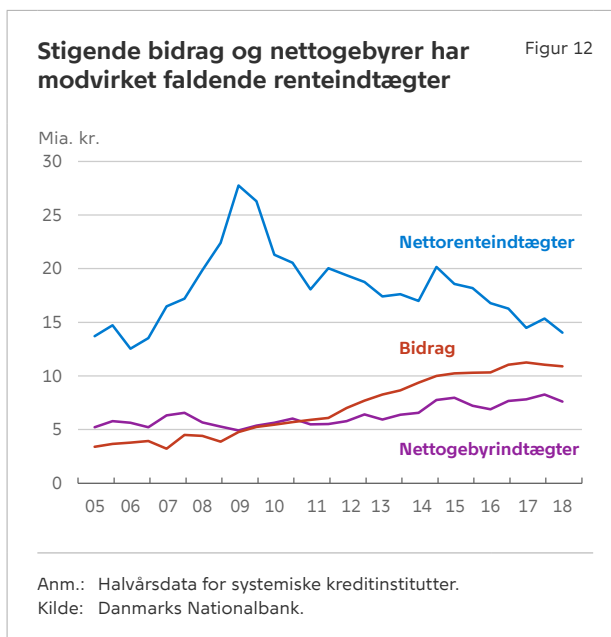
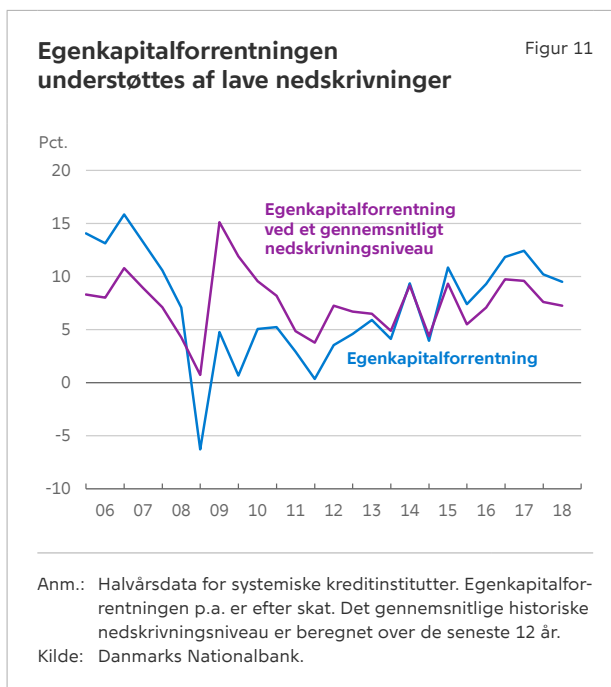

Det lave nedskrivningsniveau har en positiv effekt på kreditinstitutternes egenkapitalforrentning. Hvis det nuværende niveau erstattes med det gennemsnitlige nedskrivningsniveau de seneste 12 år, vil egenkapitalforrentningen i 1. halvår 2018 falde fra 9,5 til 7,3 pct. p.a., jf. figur 11.

Kerneindtjeningen er næsten uændret

Kerneindtjeningen i de systemiske kreditinstitutter har i modsætning til resultatet været mere stabil, jf. figur 8, også i 3. kvartal 2018.

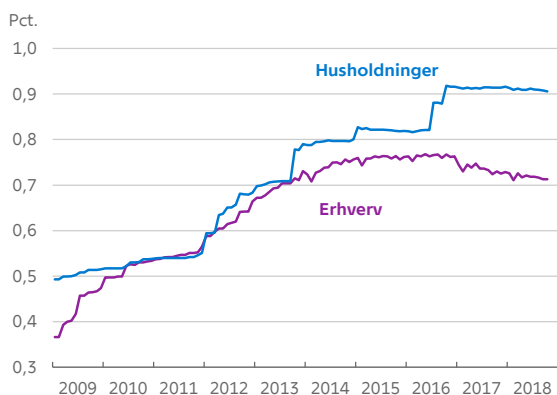
Udviklingen i kerneindtjeningen drives primært af ændringer i indtægterne, da omkostningsniveauet har været forholdsvis uændret siden 2009. Stigningen i nettogebyr- og bidragsindtægter har modvirket de faldende nettorenteindtægter, jf. figur 12.

Nettogebyrindtægterne har haft en stigende tendens siden krisen, men er faldet lidt tilbage i 1. halvår 2018. Bidragsindtægterne er mere end fordoblet siden 2009, fordi både bidragssatser og mængden af realkreditlån er steget. Det seneste år er bidragsindtægterne dog også faldet svagt tilbage, hvilket skyldes, at der har været et svagt fald i de gennemsnitlige bidragssatser, jf. figur 13.

Gennemsnitlige bidragssatser er ophørt med at stige

Figur 13

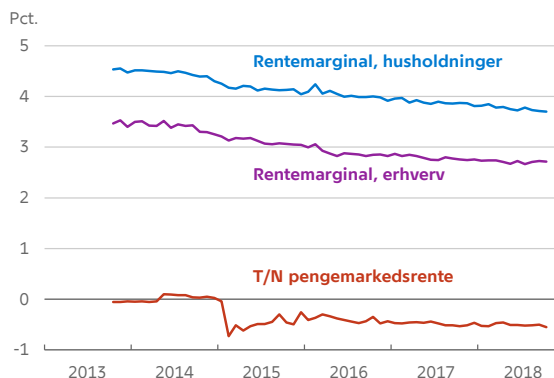

Anm.: Gennemsnitlige bidragssatser for udestående indenlandske udlån fra realkreditinstitutter i danske kroner. Seneste observation er oktober 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

Faldende rentemarginaler

Figur 14

Anm.: Rentemarginalen er forskellen mellem den gennemsnitlige indlåns- og udlånsrente. Seneste observation er oktober 2018.

Kilde: Nasdaq OMX Nordic og Danmarks Nationalbank.

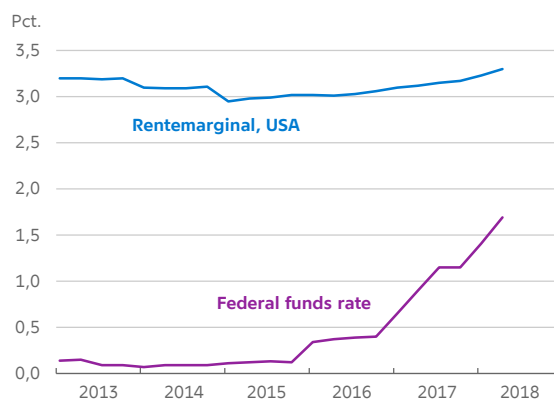
Nettorenteindtægterne har længe været under pres og ligger nu på det laveste niveau i 12 år. Det skyldes især faldende rentemarginaler, jf. figur 14. De faldende rentemarginaler skal ses i lyset af, at pengemarkedsrenten har været meget lav og har trukket både indlåns- og udlånsrenten nedad. Indlånsrenterne er dog ikke helt fulgt med udlånsrenterne ned, da bankerne generelt friholder privatkunder fra negative indlånsrenter, og flere banker fortsat er tilbageholdende med at opkræve negativ indlånsrente fra erhvervsvirksomheder.

Når renterne begynder at stige igen, vil det formentligt lette presset på bankernes rentemarginal, men der er dog flere faktorer, der har indflydelse på, hvordan rentemarginalen udvikler sig. Blandt andet kan forbedret kreditbonitet hos bankkunderne være med til at sænke udlånsrenterne, fordi bankernes risiko bliver mindre. Samtidig er der en begrænset efterspørgsel efter banklån.

I USA er renterne steget gennem de sidste par år, og det er lykkedes de amerikanske banker at hæve rentemarginalerne en anelse, jf. figur 15.

Beskedent stigning i amerikansk rentemarginal

Figur 15

Anm.: Den amerikanske rentemarginal er beregnet som forholdet mellem indtægter fra bankernes aktiver relativt til størrelsen på aktiverne. Seneste observation er april 2018.

Kilde: Federal Reserve Bank of St. Louis.

De mellemstore banker rykker mod de store byer

Udlånsvækst til husholdninger og erhverv er samlet set begrænset

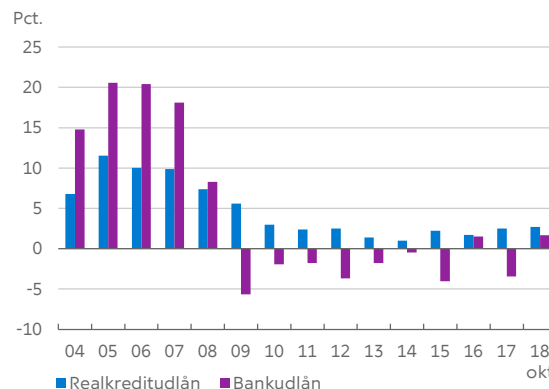
Det samlede udlån til danske husholdninger og virksomheder fortsætter med at vokse og er nu på knap 3.500 mia. kr. Udlånsvæksten drives af realkreditudlånet, der siden 2010 har haft en relativt stabil vækstrate, jf. figur 16. I samme periode er bankudlånet faldet i de fleste år.

Væksten i udlånet har de senere år været begrænset i forhold til stigningerne forud for den seneste krise. Det er dog vigtigt at holde sig for øje, at gælden ikke er blevet lavere siden krisen. Sættes udlån i forhold til BNP, er gælden også højere end før finanskrisen, jf. figur 17. Før medio 2009 steg udlån i forhold til BNP. Frem til 3. kvartal 2008 skyldtes stigningen, at udlånet steg kraftigere end BNP, og i den efterfølgende periode som følge af et fald i BNP under krisen. Konjunkturfremgangen de senere år har sammen med en relativt begrænset udlånsvækst ført til, at udlån i forhold til BNP er faldet.

Udlån i forhold til økonomiens størrelse er fortsat højt i en international sammenligning, jf. figur 18. Det høje udlån i Danmark modsvares dog af endnu højere aktiver. Den lange periode med lave renter og lempelige finansielle forhold giver grobund for yderligere risikotagning i kreditgivningen. Kreditinstitutterne har rigelig udlånskapacitet, så det er vigtigt at følge udviklingen i kreditgivningen nøje.

Stabile stigningstakter i realkreditudlånet

Figur 16

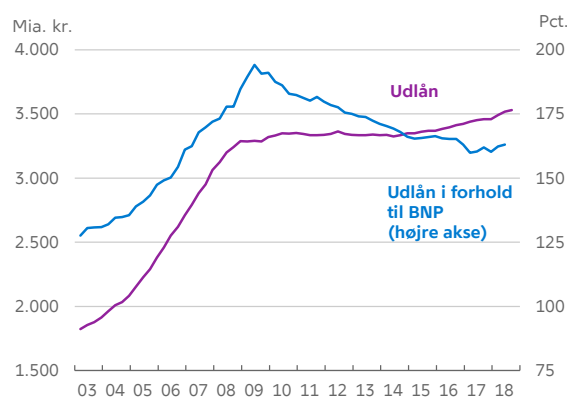

Anm.: Udlån i Danmark fra store og mellemstore banker samt realkreditinstitutter. Vækstrater til og med 2017 er beregnet pr. ultimo december. Den seneste observation beregnes fra oktober 2017 til oktober 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

Udlånet er fortsat højt i forhold til BNP

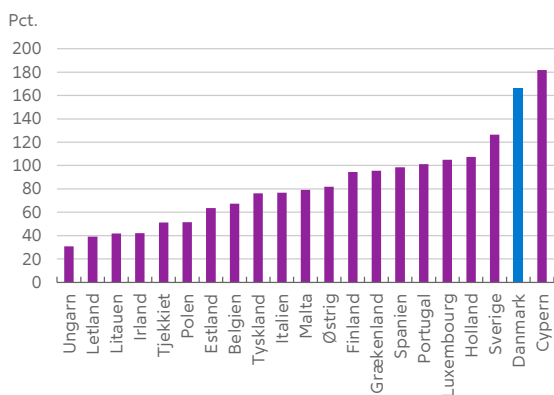
Figur 17

Anm.: Udlån til husholdninger og ikke-finansielle virksomheder i Danmark fra alle kreditinstitutter. Seneste observation er 3. kvartal 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

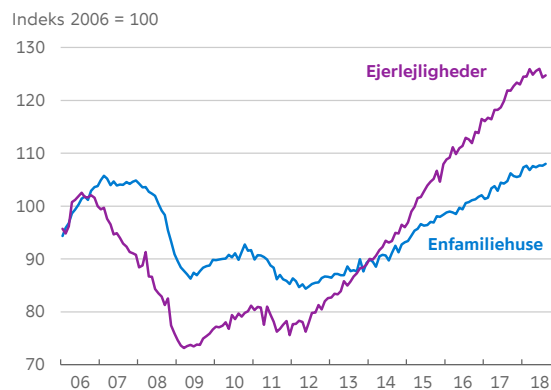
Udlån i forhold til BNP er fortsat højt i en international sammenligning Figur 18

Anm.: Kreditinstitutternes udlån til indenlandske husholdninger og ikke-finansielle virksomheder samt deres beholdning af værdipapirer ekskl. aktier udstedt af indenlandske husholdninger og ikke-finansielle virksomheder. Seneste observation er 2. kvartal 2018.

Kilde: ECB og egne beregninger.

Lejlighedspriserne er bremset op Figur 19

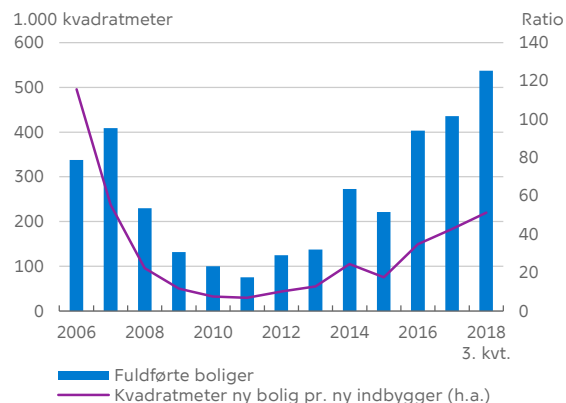
Anm.: Sæsonkorrigeret. Seneste observation er august 2018.
Kilde: Danmarks Statistik og Danmarks Nationalbank.

Opbremsning i prisstigningerne på ejerlejligheder

Boligmarkedet har i 2018 udviklet sig stabilt. Huspriserne på landsplan er steget i et lidt lavere tempo det seneste halve år, mens de høje prisstigninger på ejerlejligheder i de store byer på det seneste er bremset op, jf. figur 19.

Opbremsningen på markedet for lejligheder kan skyldes flere forhold. På udbudssiden er byggeaktiviteten i de store byer med til at dæmpe priserne. Over de seneste par år er antal nybyggede boligkvadrater pr. ny indbygger i København således steget betragteligt, jf. figur 20. På efterspørgselsiden indebærer de senere års kraftige prisstigninger alt andet lige, at færre boligkøbere kan få bevilget tilstrækkelig store lån til at kunne finansiere et boligkøb i de store byer. Tendensen bliver formentlig forstærket af de nye låneregler, der blev indført i begyndelsen af året. De begrænser adgangen til variabelt forrentede lån ved høj gæld i forhold til indkomst og boligværdi.³ Endelig kan ændringen af boligbeskatningen fra 2021, som blev vedtaget sidste år, allerede i dag lægge en dæmper på prisstigningen på især københavnske ejerlejligheder.

Der bliver bygget flere kvadratmeter pr. tilflytter i København og Frederiksberg Figur 20

Anm.: Data for Københavns og Frederiksberg kommuner. Årlig vækst til og med 2017 er beregnet pr. ultimo december. Den seneste observation beregnes fra 3. kvartal 2017 til 3. kvartal 2018.

Kilde: Danmarks Statistik, Danmarks Nationalbank og egne beregninger.

³ Reglerne binder, hvis en husholdning optager gæld på mere end fire gange indkomsten og kommer over 60 pct. i belåningsgrad.

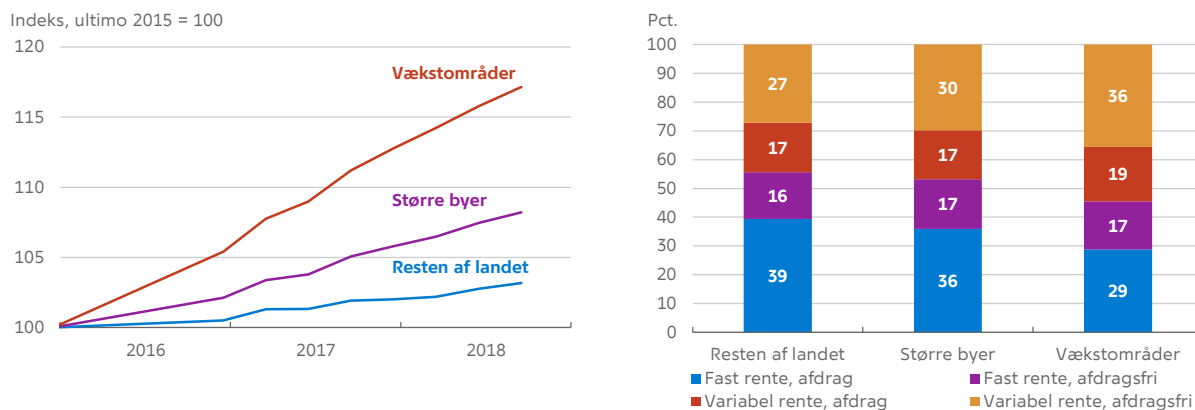
Realkreditudlånet vokser mest i vækstområderne

Udviklingen i boligpriserne de seneste år har varieret fra landsdel til landsdel. Ejerlejligheder i især hovedstadsområdet har oplevet store stigninger, mens prisstigninger i andre dele af landet har været mindre. Udviklingen i boligpriser og befolkningsvækst afspejles på lånesiden. Realkreditudlånet til ejerboliger er steget mere i vækstområderne København og omegn samt Aarhus end i resten af landet, jf. figur 21 (venstre).

Boligejerne i vækstområderne finansierer i højere grad end andre deres boliger med mere risikable låntyper, hvor renten er variabel og lånet er afdragsfrit, jf. figur 21 (højre). Samtidig optager flere boligejere i vækstområderne højere gæld i forhold til deres indkomst, jf. figur 22. Realkreditinstitutternes nyudlån til boligejere med høj gæld i forhold til indkomst faldt dog svagt i 2017.

Realkreditudlånet stiger fortrinsvist i vækstområderne, hvor der optages mere risikable lån

Figur 21

Anm.: Venstre: Realkreditudlånet til ejerboliger. Seneste observation er 3. kvartal 2018. Højre: Realkreditlån optaget i 2017 fordelt på låntype. Vækstområder er defineret som København og omegn samt Aarhus. Større byer dækker over de otte største byer ud over vækstområderne. Kilde: Danmarks Statistik, realkreditinstitutterne og Danmarks Nationalbank.

De nye låneregler, der blev indført i begyndelsen af året, hjælper med at indhegne risici ved de risikobetonede låntyper. Som led i den politiske aftale om de nye låneregler blev kreditinstitutterne pålagt at indberette omfanget af nye lån til boligejere med høj gældsfaktor, høj belåningsgrad og risikabel låntype. Erhvervsministeriet har for nylig offentliggjort sin udlånsredegørelse, hvor det fremgår, at kreditinstitutterne i 2018 har nedbragt andelen af nye risikable boliglån i overensstemmelse med de nye regler.

De mellemstore banker øger privatudlånet

Bankernes faldende udlån til husholdninger de seneste år skyldes mest de større banker, der har reduceret udlånet til husholdninger, jf. figur 23. Omtrent 50 pct. af faldet i de store bankers udlån siden toppen kan tilskrives lavere udlån til boligformål, hvilket skal ses i sammenhæng med, at bankerne har overført prioritetslån til realkreditinstitutterne. Samtidig øger de mellemstore banker udlånet til husholdninger, der er steget med 18 pct. over de seneste fire år. Stigningen drives udelukkende af udlån til boligformål, der i samme periode er steget med over 40 pct.

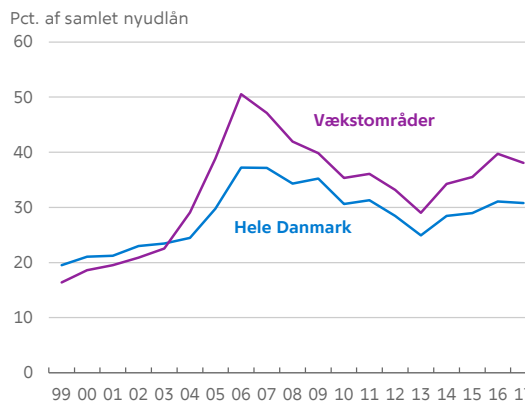
De mellemstore banker øger boligudlånet mest i vækstområderne

De mellemstore bankers udlån til boligformål vokser akkurat som realkreditudlånet, især i vækstområderne, jf. figur 24. Udlånsvæksten er især høj for de mellemstore banker, der har hovedsæde uden for København. Deres udlån til bolig i vækstområderne er steget med 65 pct. de seneste to og et halvt år. Det indikerer, at bankerne bevæger sig stadig mere mod hovedstaden og Aarhus. Udviklingen afspejler, at områderne har en stor befolkning, høj tilflytning og boligpriser, der er steget gennem flere år. Udviklingen de seneste år har medført, at mellemstore banker med hovedsæde uden for København nu har knap en fjerdedel af deres udlån til boligformål i vækstområderne, mens det i slutningen af 2015 var godt en femtedel.

De store bankers faldende udlån medfører, at de mellemstore bankers markedsandel af boligudlån stiger. Ses der bort fra de københavnske mellemstore banker, er markedsandelen i vækstområderne steget fra 6 til 9 pct. siden 2015.

Lille fald i realkreditinstitutternes nyudlån til boligejere med gældsfaktor større end fire

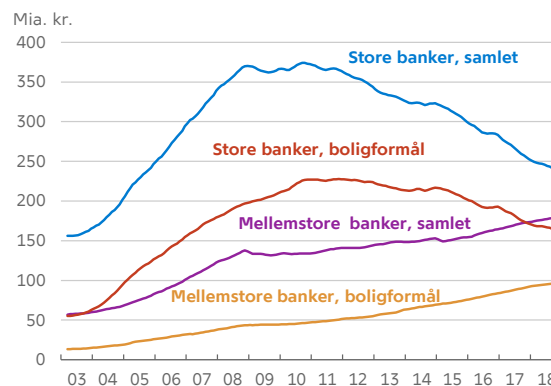
Figur 22

Anm.: Gældsfaktor er defineret som samlet gæld i forhold til indkomst før skat. Vækstområderne omfatter landsdelene København by, Københavns omegn samt Aarhus Kommune.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Mellemstore bankers udlån til husholdninger stiger

Figur 23

Anm.: Udlån er beregnet som 3 måneders glidende gennemsnit. Seneste observation er oktober 2018.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

De mellemstore bankers boligudlån vokser mest i vækstområderne

Figur 24

Udlånsvækst, ultimo 2015 - medio 2018

Pct.	Mellemstore banker	Mellemstore banker ekskl. københavnske banker
Resten af landet	20	40
Større byer	23	36
Vækstområder	32	65

Anm.: Mellemstore bankers boligudlån til husholdninger fordelt på landsdele. Boligudlån dækker over både ejer- og andelsboliger.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

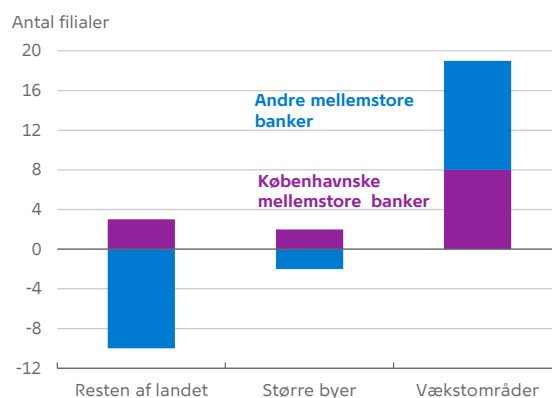
De mellemstore banker åbner filialer uden for nærområderne

Antallet af filialer er generelt faldet i flere år, drevet af de store banker. De har siden 2012 lukket 244 filialer i hele landet, hvoraf knap halvdelen har været i vækstområderne og de større byer. De mange lukninger skal ses i lyset af, at kontakten med kunderne digitaliseres, så filialer både kan dække større områder og flere kunder.

På samme tid har de mellemstore banker ekspanderet, særligt i vækstområderne, hvor de siden 2012 har åbnet 19 flere filialer, end de har lukket, jf. figur 25. Generelt er de mellemstore bankers nye bankfilialer ofte åbnet uden for deres traditionelle nærområde. Det har resulteret i, at næsten alle mellemstore banker nu er til stede i vækstområderne. Oprettelsen af filialer i de store byer er med til at forklare, hvorfor de mellemstore banker med hovedsæde uden for København øger udlånet i vækstområderne.

Mellemstore banker udvider i vækstområderne, 2012-18

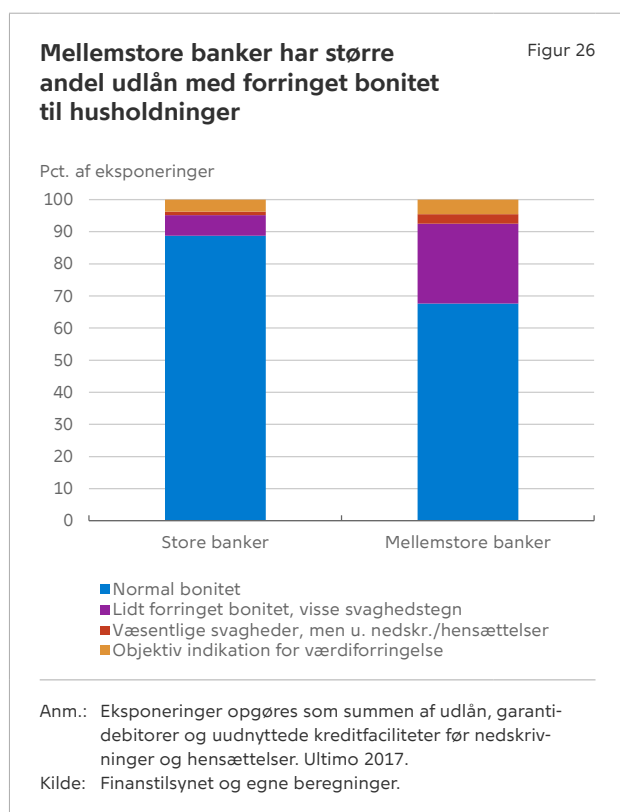
Figur 25

Anm.: Tallene dækker over nettoåbninger af filialer i perioden 2012 til november 2018.

Kilde: CVR-registret.

Der kan være risici ved at træde ind på nye markedsområder langt fra bankernes nærområde, da bankerne på grund af afstanden har begrænset kendskab til området. Derudover skærpes konkurrencen om kunderne, i takt med at de mellemstore banker etablerer filialer i nye områder. Det kan medføre, at der slækkes på krav til kreditkvalitet og vilkår for nyudlån. Ud af de mellemstore bankers udlån til husholdninger er 32 pct. med forringet bonitet, hvilket er en betydeligt højere andel end i de store banker, jf. figur 26. Det betyder, at kunderne i de mellemstore banker i gennemsnit er svagere end kunderne i de store banker.

Ifølge bankerne selv slækker de ikke på kravene til private. I Nationalbankens udlånsundersøgelse svarer de mellemstore banker, at de ikke lempet kreditstandarderne for husholdninger. De svarer dog videre, at konkurrenternes adfærd påvirker kreditstandarderne negativt men ikke nok til, at der kan konstateres en generel lempelse. Øget konkurrence kan bl.a. være et resultat af de mellemstore bankers udlånsvækst og ekspansion mod byerne. Konkurrence er sundt for markedet, men det er vigtigt, at bankerne opretholder høje lånestandarder, så de ikke vinder frem på nye markeder på baggrund af overdreven risikotagning. Ved en konjunkturvending kan en sådan adfærd medføre betydelige problemer.

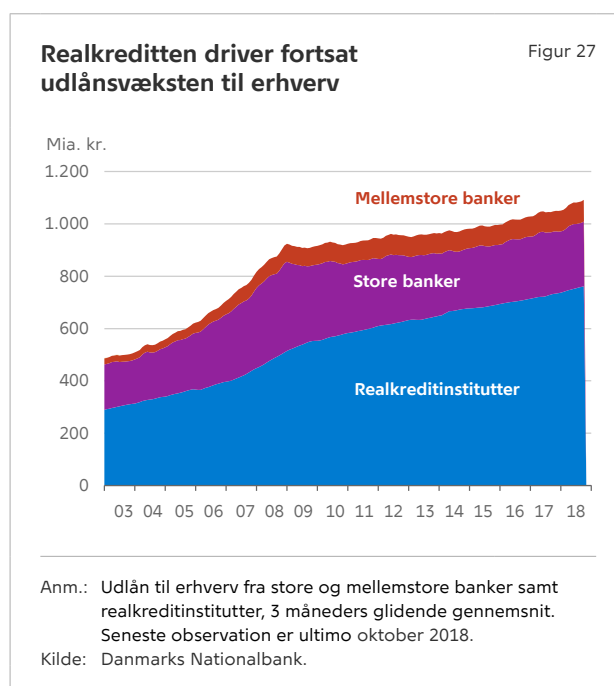
Lang periode med lempelse af kreditstandarder for erhverv

Realkredit driver også udlånsvæksten til erhverv

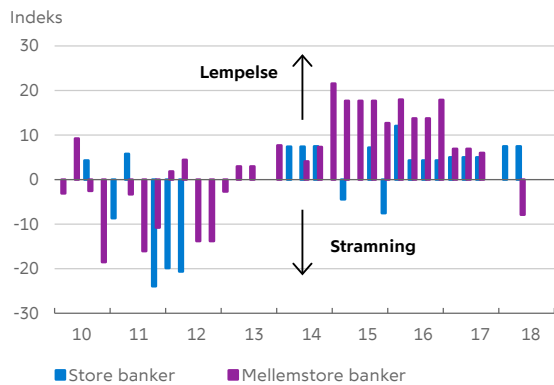
Udlånet til erhverv er blevet ved med at stige det seneste år, jf. figur 27. Det er fortsat realkreditudlånet, der driver udlånsvæksten til erhverv, mens bankudlånet fra de store og mellemstore banker stiger i lavere tempo.

Kreditstandarderne for erhverv er blevet lempet gennem en lang periode

Selv om væksten i udlån til erhverv er begrænset, kan risici opbygges, hvis der slækkes på krav til kreditkvaliteten. Ifølge Nationalbankens udlånsundersøgelse har de mellemstore banker strammet deres kreditstandarder for erhvervskunder i 3. kvartal 2018, efter to kvartaler, hvor de var uændrede, jf. figur 28. Det skal dog ses i sammenhæng med, at de igennem de foregående 14 kvartaler har meldt om kontinuerlige lempelser. De store banker er fortsat med at lempet kreditstandarderne for erhverv de seneste to kvartaler, efter at de var uændrede i 1. kvartal 2018. Den lange periode med lempelser for erhverv skyldes ifølge udlånsundersøgelsen pres fra konkurrenterne. Det er primært kommet til udtryk i lavere krav til marginaler og gebyrer og i mindre grad til sikkerhedsstillelse.

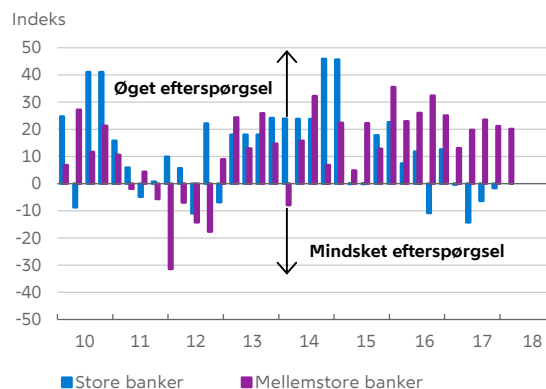
Kreditstandarder for erhvervskunder er løbende lempet siden 2014 Figur 28

Anm.: Udlånsundersøgelsen for erhvervskunder. Nettotallet kan ligge mellem -100 og 100. Et positivt (negativt) nettotal betyder, at kreditcheferne i de adspurgte institutter samlet set, dvs. udlånsvægtet, har angivet, at de lempet (strammer) i forhold til kvartalet før. Seneste observation er 3. kvartal 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

De mellemstore banker melder om øget efterspørgsel fra nye erhvervskunder Figur 29

Anm.: Udlånsundersøgelsen for erhvervskunder. Nettotallet kan ligge mellem -100 og 100. Et positivt (negativt) nettotal betyder, at kreditcheferne i de adspurgte institutter samlet set, dvs. udlånsvægtet, har angivet, at efterspørgslen fra nye kunder er steget (faldet) i forhold til kvartalet før. Seneste observation er 3. kvartal 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

I den nuværende situation med økonomisk opsving og høj konkurrence blandt bankerne er det vigtigt at opretholde en solid kreditkvalitet.

Kreditcheferne i de mellemstore banker har meldt om øget efterspørgsel fra nye erhvervskunder i 17 kvartaler i træk, jf. figur 29. Bankerne bør opretholde kreditstandarderne, også over for nye kunder. Slækker de, kan det give tab, når konjunkturerne vender, og virksomhedernes indtjeningsmuligheder falder. Bankerne bør derfor vurdere virksomhedernes robusthed over hele konjunkturcyklen for at sikre sig et solidt fundament, når konjunkturerne vender.

Landbruget har uholdbart høj gæld

Bankerne bør acceptere tab på ikke-levedygtige landbrug

Mens økonomien generelt er i højkonjunktur, er landbruget fortsat i krise. Branchen følger ikke samme konjunkturcykel som dansk økonomi generelt, og strukturelle udfordringer er fortsat uløste. I 2018 er sektoren endvidere ramt af tørke, som yderligere kan skubbe bedrifter nærmere en konkurs.

Bankerne bør acceptere tab på landbrugskunder, som ikke er levedygtige, og hjælpe med at få jord og øvrige aktiver videre til bedrifter med bedre fremtidsudsigter. Også selv om det – i hvert fald midlertidigt – kan lægge et nedadgående pres på jordpriserne.

Bankernes kreditgivning var for lempelig op til sidste finanskrisen

Ti år efter finanskrisen er landbruget fortsat hæmmet af den gæld, de optog hos kreditinstitutterne under prisboblen på landbrugsjord, jf. figur 30.

I årene op til 2008 medførte stigende jordpriser, at landbrugets aktiver steg markant i værdi. Kreditinstitutterne udstedte mange nye og store lån til landbruget mod sikkerhed i de overvurderede jordpriser. Og i nogle institutter var adgangen til kredit for lempelig.

Da boblen bristede, kom egenkapitalen hos mange af institutternes landbrugskunder under pres.

I 2011 gennemførte Finanstilsynet, som følge af de betydelige risici i branchen og et meget lavt antal handler med landbrugsjord, en nærmere undersøgelse af de jordpriser, kreditinstitutterne anvendte i deres nedskrivningsberegninger. Tilsynet har siden da løbende offentliggjort de hektarpriser på landbrugsjord, som de anvender, når de vurderer nedskrivninger og solvensbehovsreservationer i kreditinstitutter.

Kreditinstitutterne kan belåne landbrugsejendomme til højere priser end Finanstilsynets, hvis de er konkret dokumenteret ud fra sammenlignelige handler i nærområdet.

En stor andel af bankernes lån til landbruget er misligholdt

En stor andel af bankernes landbrugskunder misligholder deres lån. I juni 2018 var ca. 40 pct. af de mellemstore bankers landbrugsudlån non-performing loans, NPL, jf. figur 31. Til sammenligning var andelen af NPL for landbrugsudlån ca. 10 pct. i de store banker.

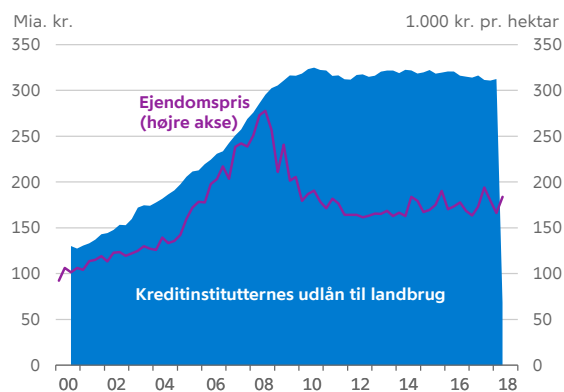
Et lån bliver klassificeret som NPL, hvis låntager ikke har betalt rente, gebyr eller afdrag i mere end 90 dage, eller hvis det vurderes som usandsynligt, at låntager fuldt ud kan opfylde sin betalingsforpligtelse, uden at der realiseres sikkerhed.

Banker har hensat til fremtidige tab på landbrug

Bankerne har i årene efter finanskrisen nedskrevet en del af deres eksponeringer mod landbruget, jf. figur 32. Nedskrivninger bliver løbende hensat til fremtidige tab på bankernes såkaldte korrektivkonti.

Prisboblen på landbrugsjord op til finanskrisen hæmmer fortsat landbruget

Figur 30

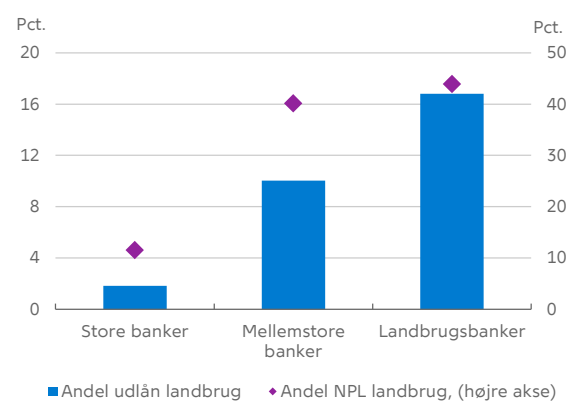

Anm.: Alle kreditinstitutters udlån til landbrug, skovbrug og fiskeri. Seneste observation er 2. kvartal 2018 for ejendomspris og 3. kvartal for udlån. Korrektion for databrud i oktober 2013.

Kilde: Danmarks Statistik, Danmarks Nationalbank og egne beregninger.

Mange af bankernes udlån til landbruget er misligholdte

Figur 31

Anm.: Andel af misligholdte udlån og garantier, non-performing loans, NPL. Landbrugsbankerne er de fem banker i populationen, hvor landbrugsudlån udgør mere end 10 pct. af de samlede udlån ekskl. udlån til kreditinstitutter. 1. halvår 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank og egne beregninger.

I 2017 tilbageførte en række banker dog tidligere nedskrivninger, fordi der midlertidigt var bedre markedsvilkår for landbruget. I 1. halvår 2018 har de mellemstore banker igen øget deres akkumulerede nedskrivninger, mens de er fortsat med at falde i de store banker.

De store banker har samlet set hensat en mindre andel af deres landbrugs lån til fremtidige tab end de mellemstore banker. Af de landbrugs lån, som er NPL, er der dog ingen tendens til, at store banker har nedskrevet mindre.

Mange landbrug har ikke en levedygtig forretning

Mange landbrug har en så dårlig økonomi, at det er tvivlsomt, om deres forretning er levedygtig på sigt. Over halvdelen af kreditinstitutternes udlån til landbruget er til landbrug med lav egenkapital i forhold til gæld, jf. figur 33. Ses der udelukkende på bankernes udlån til branchen, dvs. ekskl. realkreditlån, har ca. 80 pct. lav egenkapital. Det indikerer, at landbrug med dårlig økonomi har svært ved at opnå lån i realkreditinstitutterne.

Samtidig har mange landbrug med lav egenkapital underskud på deres drift og kan derfor forvente yderligere udhuling af deres egenkapital.

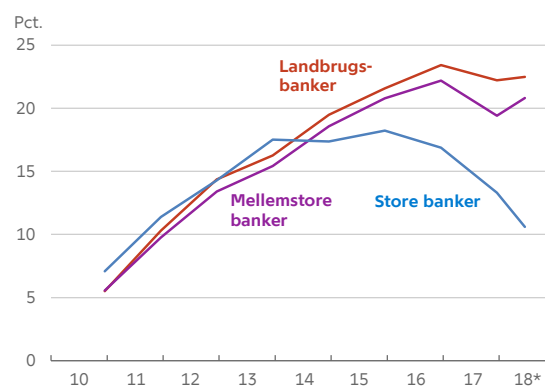
Egenkapital er den form for finansiering, der bedst kan absorbere underskud i driften. Hvis egenkapital udgør en større andel af finansieringen, vil det gøre det enkelte landbrugs økonomi mere robust og gælden mindre risikabel.

Kun få landbrug har tidligere formået at vende deres økonomiske situation til det bedre. I de seneste fem år med endelige tal for landbrugen regnskaber har 57 pct. af landbrug med underskud i et givent år haft underskud i mindst 2 år i træk, og 36 pct. i mindst 3 år i træk, jf. figur 34. De landbrug, som har vendt et underskud til overskud, har dog ikke formået at øge deres egenkapital i væsentlig grad. 95 pct. af landbrug med lav egenkapital har haft det i mindst 2 år, og 92 pct. i mindst 3 år.

I de senere år har de lave renter holdt en hånd under landbrug uden en levedygtig økonomi. Mere end 80 pct. af landbrugets samlede gæld til kreditinstitutter er variabelt forrentet – herunder al bankgæld. Heltidslandbrugenes finansielle omkostninger forventes samlet set at stige 67 pct., hvis renterne stiger med 2,5 procentpoint.

Stor andel af udlån til landbrug er allerede hensat til fremtidige tab

Figur 32

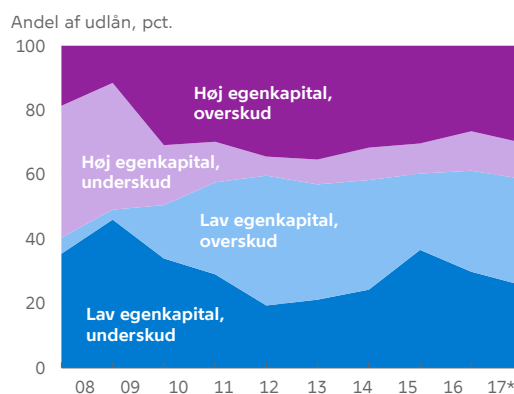

Anm.: Akkumulerede nedskrivninger påvirkes løbende af nye nedskrivninger på udlån (forøgelse) og af realiserede tab på lån (reduktion). Landbrugsbankerne er de fem banker i populationen, hvor landbrugsudlån udgør mere end 10 pct. af de samlede udlån ekskl. udlån til kreditinstitutter. Seneste observation for 2018 er data for 1. halvår.

Kilde: Danmarks Nationalbank og egne beregninger.

Mange landbrug har en presset økonomi

Figur 33

Anm.: Heltidsbedrifters gæld til kreditinstitutter. Lav (høj) egenkapital er defineret som en egenkapital på mindre (mere) end 30 pct. af aktiverne. 2017 er estimeret med udgangspunkt i den stikprøve for bedriftsregnskaber, der ligger til grund for Danmarks Statistiks Regnskabsstatistik for landbrug.

Kilde: Danmarks Statistik (individdata) og egne beregninger.

Bankerne kan have incitament til at holde hånden under nødlidende landbrugskunder

Mange ikke-levedygtige landbrug har i en årrække undgået konkurs. Det kan tyde på, at nogle banker holder hånden under deres landbrugskunder. Antallet af konkurser har dog været højere i 2015-18 end tidligere.

Hvis mange landbrug sættes til salg samtidigt i et område, kan det give et lokalt prispres. I så fald vil det give højere realiserede tab hos de banker, som har udlån til landbrug i det område. Det kan få nogle banker til at holde kunstigt liv i landbrug, som ellers måtte gå konkurs. Det bør være i både bankernes og landbrugets interesse, at de nødvendige tilpasninger i branchen foretages, mens renten fortsat er lav.

De fleste banker har rum til at bidrage til de nødvendige tilpasninger

Bankerne har allerede nedskrevet en andel af lånene og har generelt en høj indtjening. Derfor vurderer Nationalbanken, at de fleste banker har rum til at få ryddet op i deres landbrugsporteføljer.

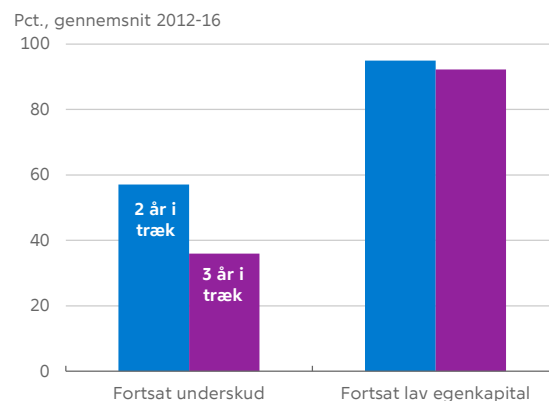
De store banker har et forholdsvist begrænset udlån til branchen og vil kunne håndtere selv meget store realiserede tab. Tabene vil kunne dækkes af de allerede akkumulerede nedskrivninger og om nødvendigt en mindre del af indtjeningen. Nationalbanken vurderer på den baggrund, at landbruget ikke udgør en systemisk risiko for den finansielle stabilitet i Danmark.

De mellemstore banker, hvor landbruget udgør en begrænset andel af det samlede udlån, vurderes ligeledes at kunne håndtere realiseringen af selv store tab på landbrug.

Men de mellemstore banker, hvor landbruget udgør en stor andel af det samlede udlån, kan få store udfordringer. Når de skal realisere tab på deres kunder med NPL, kan det mindske indtjeningsevnen væsentligt og i værste tilfælde presse kapitaloverdækningen i forhold til deres samlede kapitalkrav.

De fleste landbrug med svage økonomiske nøgletal har haft problemer flere år i træk

Figur 34

Anm.: Heltidsbedrifter. Lav (høj) egenkapital er defineret som en egenkapital på mindre (mere) end 30 pct. af aktiverne. Andel af heltidslandbrug i stikprøve for bedriftsregnskaber, der ligger til grund for Danmarks Statistiks Regnskabsstatistik for landbrug, som har lav egenkapital (underskud), givet at de også havde lav egenkapital (underskud) året før. Det kan ikke vurderes, om bedrifter, som forlader stikprøven, er gået konkurs eller udgået af andre årsager.
Kilde: Danmarks Statistik (individdata) og egne beregninger.

Stigende priser på markedet for erhvervsejendomme

Markedet for erhvervsejendomme er præget af stigende priser og lave afkastkrav

Markedet for erhvervsejendomme er fortsat præget af høje priser og handelsvolumen. Udenlandske investorer står stadig bag en betydelig del af transaktionerne i særligt København, men i takt med at priserne i København stiger, og de forventede afkast dermed falder, er de på linje med danske investorer også begyndt at være til stede i andre større byer i Danmark. Udviklingen afspejler, at markedet for erhvervsejendomme bliver stadig mere globalt, og at Danmark opfattes som et attraktivt og sikkert sted at investere.

De høje handelspriser skyldes bl.a., at investorernes afkastkrav er faldet i takt med det generelle rentefald, jf. figur 35. De lave renter tilskynder investorer til at investere i aktivklasser, der kan generere et højere afkast end obligationer.

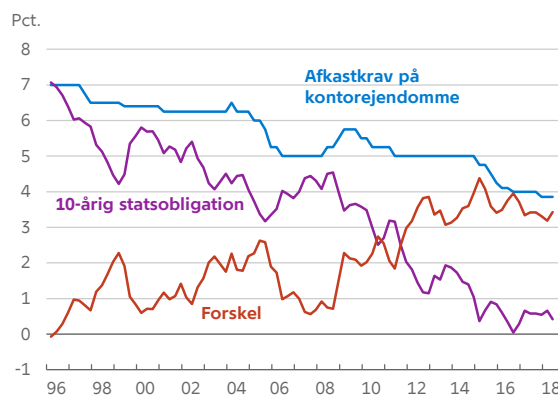
Ejendomsselskaberne fremstår bedre kapitaliserede end i årene op til krisen

Lavere afkastkrav slår ikke kun igennem som høje priser på handlede ejendomme, men også på regnskaberne for de ejendomsselskaber, der løbende værdiansætter deres ejendomsporteføljer til markedspris. Målt ved soliditetsgraden, der udtrykker forholdet mellem en virksomheds egenkapital og balance, er både danske og udenlandske ejendomsselskaber bedre kapitaliserede i dag, jf. figur 36. I forhold til årene op til krisen ledsages de stigende bogførte ejendomsværdier således ikke i samme omfang af stigende gældsposter.

Bedringen i soliditetsgraden afspejler især, at der er færre tyndt kapitaliserede ejendomsselskaber, defineret som selskaber med en soliditetsgrad under 20 pct., jf. figur 37. Der er dog en tendens til, at flere ejendomsselskaber øger gælden kraftigt. Hvis renten stiger kraftigt og pludseligt, vil det påvirke ejendomspriserne negativt og presse selskabernes indtjening. Et prisfald kan desuden blive forstærket, hvis de udenlandske aktører trækker sig fra markedet.

Lave afkastkrav på erhvervs-ejendomme

Figur 35

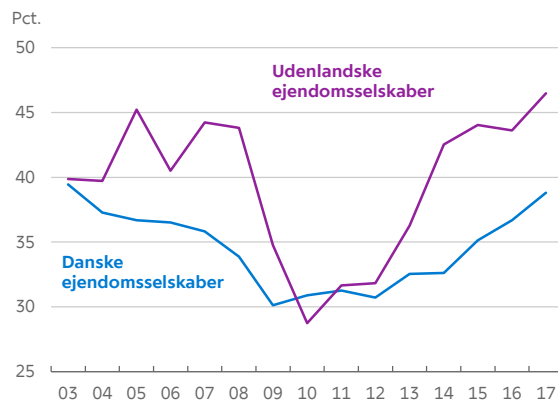

Anm.: CBRE's skøn for ejendomsinvestorerens gennemsnitlige afkastkrav det første år til ejendommens driftsindtjening ekskl. værdireguleringer på ejendommen. Seneste observation er 1. kvartal 2018.

Kilde: CBRE og Danmarks Nationalbank.

Den gennemsnitlige soliditetsgrad er stigende

Figur 36

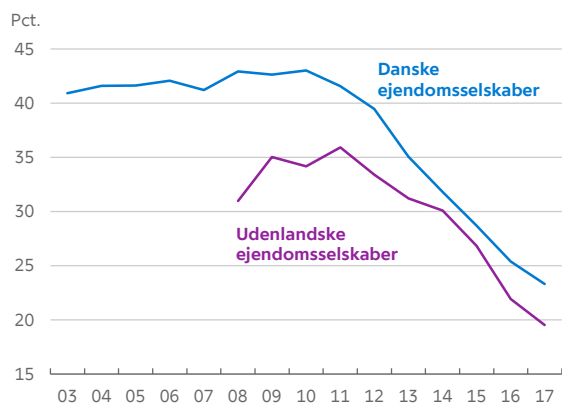

Anm.: Soliditetsgrad er defineret som egenkapital i forhold til samlet balancesum.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Bisnode og CVR-registret.

Færre tyndt kapitaliserede ejendomsselskaber

Figur 37

Anm.: Et tyndt kapitaliseret ejendomsselskab er defineret som et selskab med en soliditetsgrad under 20 pct.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Bisnode og CVR-registret.

Likviditeten i den finansielle sektor er fortsat tilstrækkelig

Bankerne overholder LCR

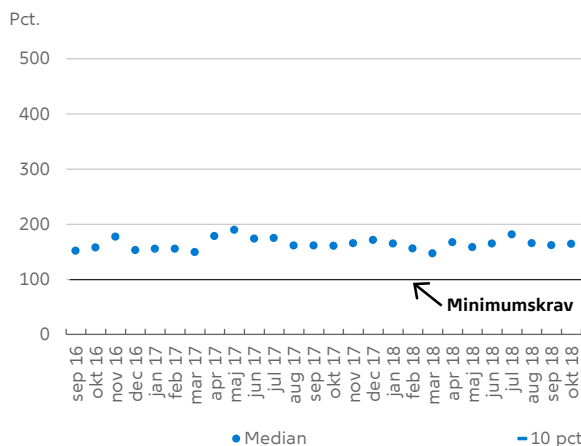
De danske banker overholder det kortsigtede likviditetskrav, Liquidity Coverage Ratio, LCR, med en vis margin, jf. figur 38. Kravet skal sikre, at bankerne har tilstrækkelige likvide aktiver til at modstå 30 dages likviditetsstress. Bankerne skal opgøre kravet på daglig basis, men som et resultat af eftersynet af den finansielle regulering, har Finanstilsynet meddelt, at opgørelsesfrekvensen kan blive lavere for nogle ikke-systemiske banker med en stabilt høj LCR.

De danske banker overholder også Finanstilsynets 3-måneders likviditetsstress, som er en del af tilsynsdiamanten og baseret på en fremskrivning af LCR med enkelte ændringer.

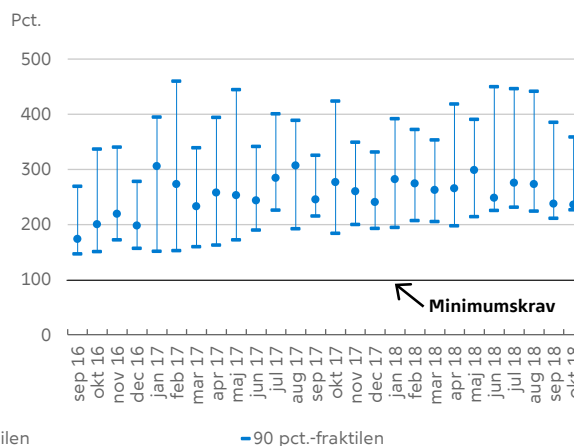
Bankerne overholder LCR med en vis margin

Figur 38

Systemiske banker

Ikke-systemiske banker

Anm.: LCR (Liquidity coverage ratio) skal være større end 100 pct. og beregnes som bankens likvide aktiver delt med udgående nettoppenstrømme over en stressperiode på 30 dage. Seneste observation er ultimo oktober 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

Kreditinstitutterne er tæt på at opfylde et krav til nedskrivningsegne passiver til hele koncernen, inkl. realkreditdelen

De systemiske kreditinstitutter er i gang med at udstede nedskrivningsegne passiver, NEP, og er ikke langt fra at opfylde et NEP-krav⁴ til hele koncernen, inkl. realkreditdelen, jf. figur 39. Et NEP-krav skal sikre, at der er tilstrækkeligt med passiver, der kan nedskrives og absorbere tab i en nødlidende bank, så den kan videreføres eller eventuelt afvikles efter den enkelte banks afviklingsplan.

Danske systemiske kreditinstitutter skal dog ikke overholde et NEP-krav til hele koncernen, da realkreditinstitutter ikke er underlagt et NEP-krav. Realkreditinstitutter er i stedet underlagt et gældsbufferkrav, der udgør en fast andel af udlånet. Det skaber problemer i forhold til manglende risikofølsomhed og troværdig afviklingsplanlægning. Det samlede krav til danske kreditinstitutter er aktuelt stort set sammenfaldende med et NEP-krav til hele koncernen, inkl. realkreditdelen, jf. figur 39.

Fortsat tilstrækkelig kronelikviditet

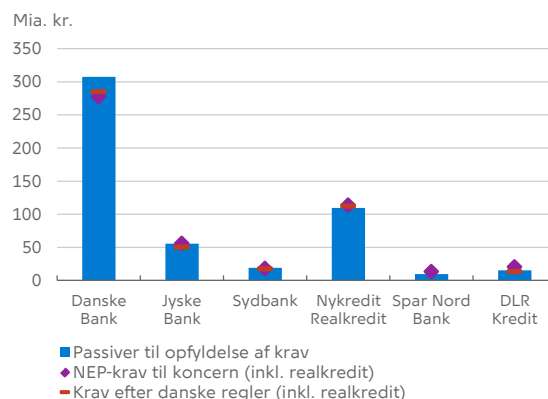
De pengepolitiske modparters nettostilling over for Nationalbanken har de seneste år med enkelte undtagelser ligget mellem 150 og 200 mia. kr. Det betyder, at bankerne samlet set har overskudslikviditet. I marts 2018 nærmede nettostillingen sig 100 mia. kr., jf. figur 40, og der var tegn på, at kronelikviditeten blev mere knap. Prisen på kronelikviditet mellem bankerne, Tomorrow/Next-renten, T/N, var da også høj på dette tidspunkt, jf. figur 41.

Det danske pengemarked har i en årrække været præget af faldende aktivitet, hvor den største del af omsætningen drives af valutaswaps. Den beskedne omsætning i pengemarkedsudlån skal ses i sammenhæng med den rigelige kronelikviditet for bankerne som helhed.

Udviklingen i T/N-renten understøtter vurderingen af, at der generelt er tilstrækkelig likviditet i sektoren, da renten siden indførelsen af dagligt køb/salg af indskudsbeviser i februar 2017 har ligget nogen-

Kreditinstitutterne er tæt på at opfylde et NEP-krav til hele koncernen, inkl. realkreditdelen

Figur 39

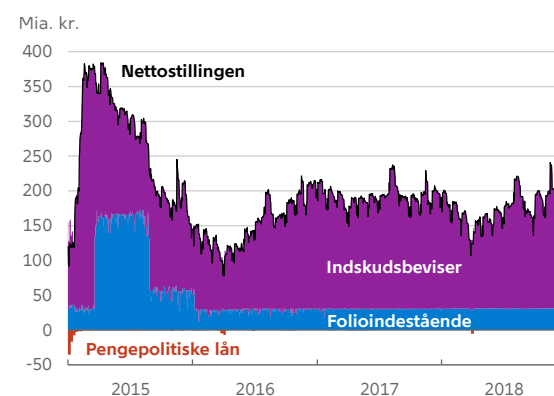

Anm.: Største værdi af enten 8 pct. af aktiverne eller to gange det samlede kapitalkrav inkl. kapitalbufferkrav. Passiver, der kan opfylde et NEP-krav, omfatter usikret seniorgæld, NEP-udstedelser og basiskapital. Indtil 2022 kan kravene opfyldes med usikret seniorgæld, der opfylder visse betingelser. Der er taget udgangspunkt i fuldt indfasede krav og en kontracyklisk kapitalbuffer på 1 pct. Krav efter danske regler er baseret på regnskabsdata ultimo 2016. Seneste observation for udstedelser er 26. november 2018.

Kilde: Offentliggjorte NEP-krav, regnskaber for 2016 og 1. halvår 2018 og Danmarks Nationalbank.

Nettostillingen indikerer, at der fortsat er overskydende likviditet

Figur 40

Anm.: Seneste observation er 26. november 2018.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

4 Jf. art. 1 og 2 i Kommissionens delegerede forordning (EU) 2016/1450 af 23. maj 2016 om supplerende regler til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/59/EU, for så vidt angår reguleringsmæssige tekniske standarder, der præciserer kriterierne i forbindelse med metoden til at fastsætte minimumskravet til kapitalgrundlag og nedskrivningsegne passiver.

lunde stabilt mellem -0,45 og -0,55, jf. figur 41. Ved månedsskifte og specielt kvartalskifte er renterne dog højere.

Kreditspændet⁵ for kort likviditet i pengemarkedet har også været forholdsvis konstant i samme periode. Det indikerer, at der ikke er problemer med at låne likviditet i pengemarkedet.

Længere realkreditobligationer bag lån med referencerente har bidraget til at nedbringe den årlige refinansieringsvolumen

Der har i en årrække været fokus på at nedbringe og sprede den samlede mængde, der skal refinansieres for at nedbringe refinansieringsrisikoen ved realkreditlån med variabel rente. Det samlede refinansieringsbeløb er i dag væsentligt lavere end ved toppen i 2013, og specielt de helt korte rentetilpasningslån er blevet nedbragt, jf. figur 42. Lån med variabel rente udgør i dag 62 pct. af det samlede realkreditlån.

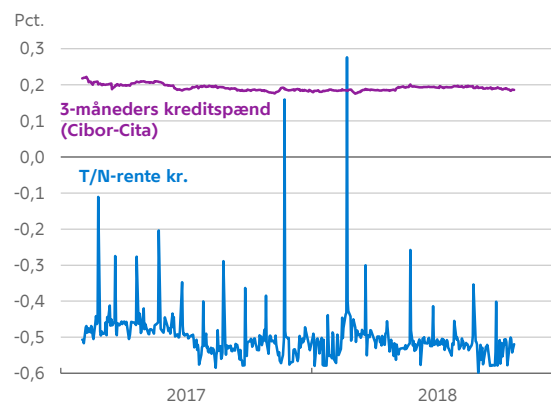
Et af de tiltag, som har været med til at sprede og sænke de samlede refinansieringsmængder, er introduktionen af låntyper, hvor renten er baseret på en referencerente, fx Cita-6-renten, men finansieret med obligationer med en løbetid på typisk 3-5 år.⁶ De længere løbetider på obligationerne bidrager til at nedbringe mængden, mens låntager fortsat har en kort rentebinding. Disse lån er gradvist blevet mere populære, og lån med referencerente udgør i dag 30 pct. af den årlige refinansiering.

Lån baseret på referencerente købes primært af danske kreditinstitutter

Investorkredsen for obligationer med en referencerente i kroner (Cita eller Cibor) består primært af danske investorer med høj overvægt af kreditinstitutter, jf. figur 43. I forhold til at sikre afsætningsmulighederne i en stress-situation er det en fordel at have en bred investorkreds.

T/N-rente og kreditspænd indikerer ikke generel mangel på likviditet

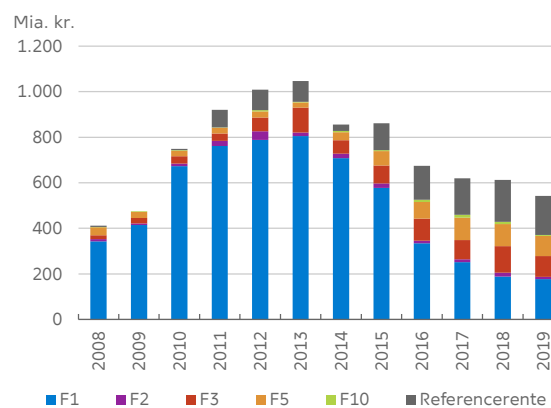
Figur 41

Anm.: Daglige observationer af T/N-renten samt forskellen mellem Cibor 3M-fixingen og Cita 3M-fixingen i Danmark siden 1. februar 2017. Seneste observation er 23. november 2018.
Kilde: Nasdaq OMX Nordic.

Det årlige refinansieringsbeløb er nedbragt

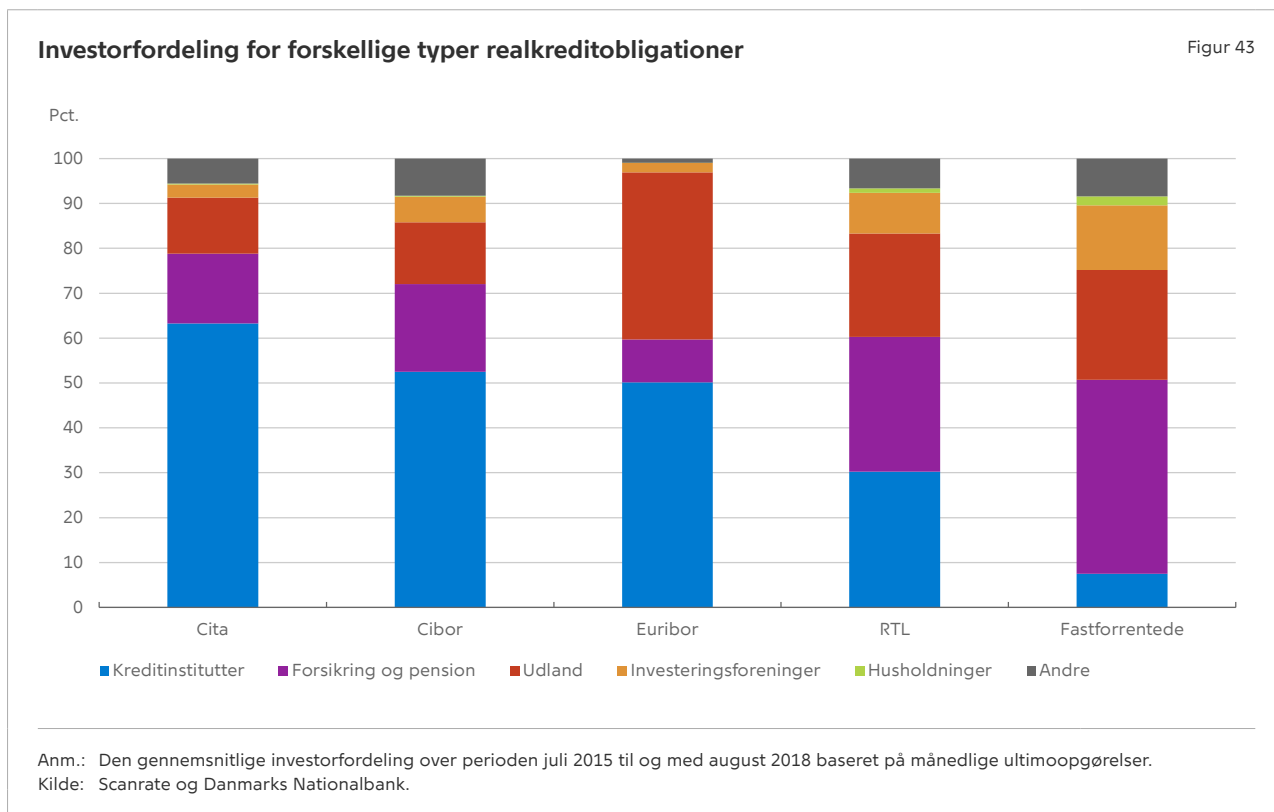
Figur 42

Anm.: Refinansieringsbeløb fordelt på forskellige låntyper. Fordelingen på forskellige refinansieringsfrekvenser er estimeret på baggrund af ændringerne i det nominelle udestående i relevante restløbetidsintervaller. F1-F10 angiver rentetilpasningslån, hvor renten er fast i den periode, som nummeret angiver. F1 angiver fx rentetilpasningslån med en rentebindingsperiode på 1 år. Seneste observation er august 2018.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

5 Kreditspændet er beregnet som forskellen mellem Cibor og Cita og estimerer kreditpræmien for udveksling af likviditet mellem banker. Cibor er den rentesats, hvortil en bank er villig til at udlåne danske kroner for en periode til en anden bank på usikret basis. Cibor indeholder derfor kreditrisiko. Cita angiver den swaprente, som en bank er villig til at betale for at modtage den daglige T/N-fixing over en aftalt periode. Der sker ingen udveksling af hovedstol ved handel med en Cita-renteswap, og der er således meget begrænset kreditrisiko.

6 Disse lån markedsføres fx som "Flexkort", "F-kort" eller "Kort Rente".

Mindstekrav til gearingsratio kan overtrumfe bufferkrav

Kapitalgrundlag forøget ved at udstede efterstillet kapital

De systemiske kreditinstitutter opfylder alle egne kapitalmålsætninger og har generelt en pæn overdækning i forhold til de fuldt indfasede krav i kapitalkravsforordningen, CRR. Institutterne har ligeledes tilstrækkelig kapital til at opfylde kravet til den kontracykliske kapitalbuffer, der med virkning fra 30. september 2019 vil udgøre 1 procentpoint.⁷

Den relativt høje indtjening over det seneste år har kun ført til beskedne forøgelse af størrelsen af den egentlige kernekapital blandt de systemiske kreditinstitutter, jf. figur 44.

Det skyldes først og fremmest, at en stor del af deres indtjening udloddes til aktionærene, enten som udbytte eller gennem aktietilbagekøbsprogrammer. Hertil kommer effekten af overgangen til de nye nedskrivningsregler i IFRS 9, som generelt har medført, at den egentlige kernekapital er faldet lidt, fordi nedskrivningsbehovet er større under de nye regler.⁸ Gennem det seneste år har flere systemiske kreditinstitutter dog forøget det samlede kapitalgrundlag ved at udstede hybrid kernekapital og supplerende kapital.

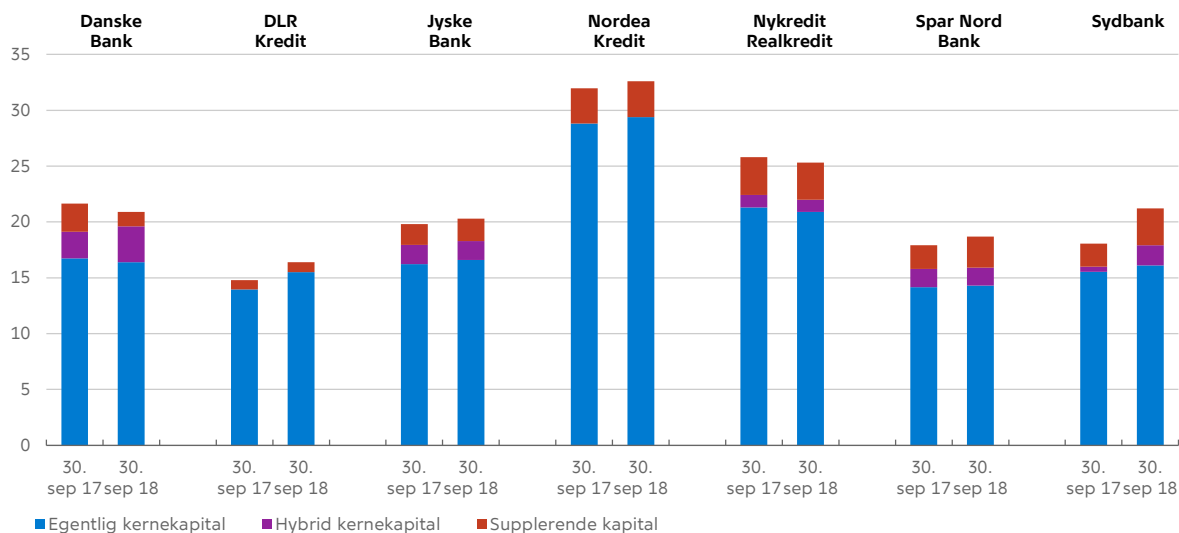
⁷ Det Systemiske Risikoråd forventer at henstille om yderligere at forøge buffersatsen med 0,5 procentpoint i 1. kvartal 2019, medmindre risikoopbygningen i det finansielle system bremses kraftigt op, jf. pressemeddelelse ([link](#)).

⁸ Danske Bank, Sydbank og Spar Nord Bank har valgt at anvende overgangsordningen for IFRS 9, hvor effekten af de nye regler først får fuld indvirkning på kapitalopgørelsen i 2023. Overgangsordningen finder ikke anvendelse på realkreditudlån, der værdiansættes til dagsværdi.

Flere systemiske kreditinstitutter har forøget kapitalgrundlaget ved at udstede efterstillet kapital

Figur 44

Pct. af risikovægtede eksponeringer

Kilde: Finanstilsynet og offentliggjorte regnskaber.

Systemiske kreditinstitutter overholder kapitalkrav i stresstest

Nationalbankens regnskabsbaserede stresstest viser, at de systemiske kreditinstitutter har tilstrækkelig kapital til at modstå et hårdt recessionsscenario.⁹ De holder pæn afstand til minimumskravet til deres kapital, men enkelte er tæt på at overskride det samlede kapitalkrav, selv om der i det hårde stress-scenario ses bort fra den kontracykliske kapitalbuffer.¹⁰ I det hårde scenarie har institutterne samlet set en overdækning til det samlede kapitalkrav på ca. 3 procentpoint, men tallet dækker over en betydelig spredning institutterne imellem.

Nationalbanken beregner tillige en indikator for børsnoterede systemiske kreditinstitutters markedsbaserede kapitaloverdækning i et hårdt stress-scenario, SRISK, jf. figur 45.¹¹ Niveaulet for SRISK er faldet i takt med faldet i aktiekurserne for de danske systemiske kreditinstitutter over de seneste måneder, jf. figur 2. Faldet i indikatoren afspejler, at markedets vurdering af institutternes robusthed er reduceret.

Den Europæiske Banktilsynsmyndighed, EBA, offentliggjorde den 2. november 2018 resultatet af en fælleseuropæisk stresstest. Fra dansk side deltog Danske Bank, Nykredit og Jyske Bank, mens Finans-

9 I stresstesten vurderes institutternes kapitaloverdækning over de kommende tre år i tre forskellige makroøkonomiske scenarier. Nationalbanken har anvendt en ny tilgang til at sikre, at scenarierne er kontracykliske, dvs. hårdere i gode tider og mildere i dårlige tider. Stress-scenarierne og resultaterne af stresstesten samt metoden bag er nærmere beskrevet i *Danmarks Nationalbank Analyse (Stresstest)*, nr. 21, 30. november 2018.

10 I stresstesten antages det, at den kontracykliske kapitalbuffer vil blive frigivet i det hårde stress-scenario. Det samlede kapitalkrav i det hårde scenarie består således af minimumskapitalkravene, et søjle 2-tillæg, SIFI-bufferen og kapitalbevaringsbufferen.

11 I stress-scenariet antages, at aktiemarkedene falder med mindst 40 pct. over 6 måneder. Se Oliver J. Grinderslev og Kristian L. Kristiansen, *Systemic risk in Danish banks: Implementing SRISK in a Danish context*, *Danmarks Nationalbank Working Paper*, nr. 105, 2016 ([link](#)).

tilsynet valgte at lade Sydbank gennemføre en tilsvarende stresstest. I den fælleseuropæiske test reduceres kapitalprocenterne for de danske institutter med mellem 4 og 5 procentpoint, men alle har fortsat overdækning i forhold til det samlede kapitalkrav, når der ses bort fra den kontracykliske kapitalbuffer. Det relativt store fald i kapitalprocenterne skal ses i lyset af et særdeles hårdt scenarie, hvor Danmark rammes betydeligt hårdere end Europa generelt.

Minimumskrav til gearingsratio kan overtrumfe risikobaserede kapitalkrav

Gearingsratioen er i dag implementeret som et oplysningskrav i EU. Med vedtagelsen af en revideret kapitalkravsforordning, CRR2, vil ratioen blive et nyt minimumskapitalkrav, hvorefter kernekapitalen (egentlig kernekapital med tillæg af hybrid kernekapital) skal udgøre mindst 3 pct. af de ikke-risikovægtede eksponeringer.¹² Ifølge de senest offentliggjorte risikorapporter har de systemiske kreditinstitutter alle en gearingsratio, der ligger pænt over det kommende mindstekrav, jf. figur 46.

For institutter, der har en stor andel af aktiver med meget lave risikovægte, kan gearingsratioen indebære et højere krav til kernekapitalen end de hidtidige, risikobaserede kapitalkrav. Det ser umiddelbart ud til at kunne blive tilfældet for to af de systemiske kreditinstitutter, hvor realkredit udgør det væsentligste ben i forretningsmodellen, jf. figur 47. I de øvrige institutter må de risikobaserede kapitalkrav (inkl. kapitalbufferkrav) fortsat forventes at sætte det højeste krav til størrelsen af kernekapitalen.

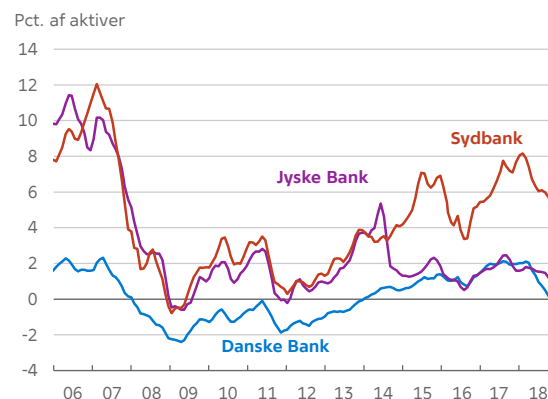
Mindstekravet til gearingsratioen vil dog også kunne få betydning for disse institutter, da det kan udgøre en begrænsning i forhold til kapitalbufferne evne til at absorbere tab i going concern. Kapitalbufferkravene er som udgangspunkt "bløde" krav, hvor manglende opfyldelse vil medføre en række begrænsninger af instituttets muligheder for at udbetale udbytte og bonusser.¹³ Mindstekravet til ratioen vil derimod blive et "hårdt" krav, hvor manglende efterlevelse vil betyde, at instituttet ikke kan fortsætte sin drift.

12 Europa-Kommissionens forslag fra november 2016 om ændringer til kapitalkravsforordningen, CRR, og kapitalkravsdirektivet, CRD, blev i maj 2018 forhandlet på plads mellem medlemslandene. Forslaget er fortsat genstand for forhandlinger med Europa-Parlamentet, men der forventes ikke ændringer i forhold til kalibreringen af gearingsratioen.

13 Instituttet skal desuden udarbejde og indsende en kapitalplan til Finanstilsynet. Tilsynet kan tillige iværksætte en række diskretionære foranstaltninger.

Markedsbaseret stresstest, SRISK, viser reduceret robusthed hos systemiske kreditinstitutter

Figur 45

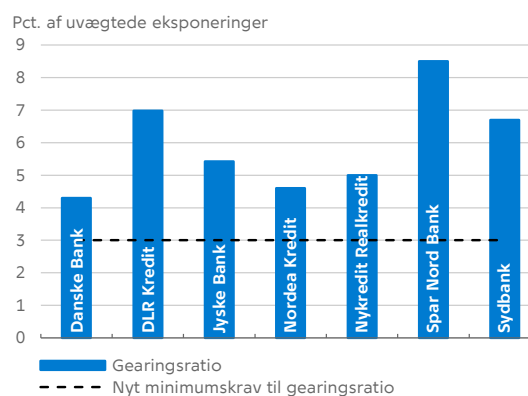

Anm.: 3 måneders glidende gennemsnit af den markedsbaserede kapitaloverdækning under stress. Den er defineret som forskellen mellem markedsværdien af aktiverne, opgjort under stress, og den bogførte værdi af passiverne ekskl. egenkapital, fratrukket et kapitalkrav på 3 pct. af aktiverne målt ved markedsværdi. Seneste observation for regnskaberne er 2. kvartal 2018 og for aktiekurserne 23. november 2018.

Kilde: Bloomberg, SNL Financial og egne beregninger.

Systemiske kreditinstitutter opfylder kommende minimumskrav til gearingsratio

Figur 46

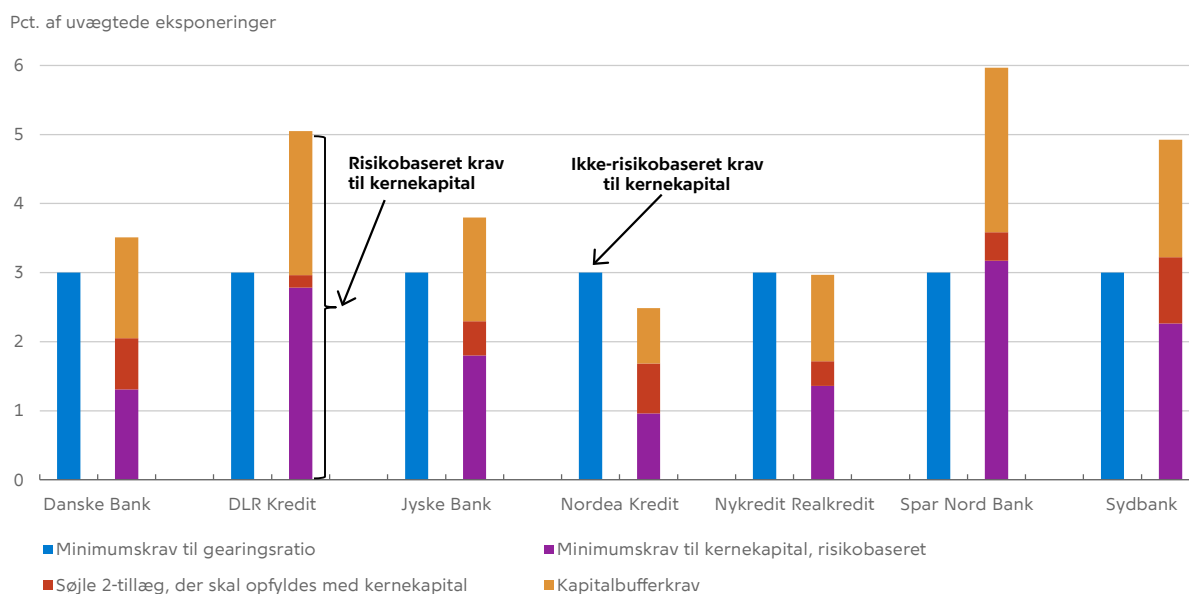

Anm.: Den senest offentliggjorte gearingsratio for hvert institut, pr. 31. december 2017 for DLR Kredit, Jyske Bank og Spar Nord Bank, pr. 30. juni 2018 for Nordea Kredit og pr. 30. september 2018 for Danske Bank, Nykredit Realkredit og Sydbank.

Kilde: Risikorapporter/søjle 3-oplysninger.

Kommende mindstekrav til gearingsratio kan overtrumfe risikobaserede kapitalkrav

Figur 47

Anm.: De risikobaserede krav til kernekapital vises her i procent af uvægtede eksponeringer for at gøre en umiddelbar sammenligning med mindstekravet til gearingsratioen mulig. Kapitalbufferkrav afspejler de fuldt indfasede krav til SIFI-buffer, kapitalkonservationsbuffer og en kontracyklisk kapitalbuffer på 1 pct. Det er generelt antaget, at 75 pct. af søjle 2-tillægget skal opfyldes med kernekapital, men at Danske Banks søjle 2-tillæg vedr. compliance- og omdømmerisici skal opfyldes med 100 pct. egentlig kernekapital.

Kilde: Finanstilsynet, risikoreporter/søjle 3-oplysninger, offentliggjorte regnskaber og egne beregninger.

Indførelsen af mindstekravet til gearingsratioen bør derfor få institutterne til at genoverveje deres kapitalmålsætninger på mellemlangt sigt for at sikre en passende overdækning i forhold til det nye krav, så kapitalen fortsat er i stand til at absorbere tab, uden at instituttet risikerer at blive sendt i afvikling.

På længere sigt kan indførelsen af et såkaldt outputgulv forventes at indebære en stigning i kapitalkravene med i gennemsnit 34 pct. i forhold til de nuværende krav for de fem største danske kreditinstitutter.¹⁴ Forudsat at outputgulvet implementeres i EU-lovgivningen i overensstemmelse med Baselkomiteens anbefalinger, vil det blive det bindende krav for hovedparten af de systemiske institutter senest i 2027.¹⁵ Men også herefter vil mindstekravet til gearingsratioen kunne udgøre en begrænsning i forhold til at anvende kapitalbufferne til at absorbere tab,

særligt i institutter med en stor andel af aktiver med lav risiko.

Både gearingsratioen og outputgulvet vil potentielt styrke institutternes kapitalisering gennem krav om mere kapital. De kan dog samtidig have en uheldig indvirkning på institutternes incitament til sund risikotagning. Hvis gearingsratioen er bindende for det enkelte institut, vil den helt fjerne risikofølsomheden af kapitalkravene. Det betyder, at der ikke vil være forskel på kapitalkravet for et lån med meget høj risiko og et lån med meget lav risiko. Hvis det i stedet er outputgulvet, der er bindende, vil risikofølsomheden afhænge af risikovægtningen under standardmetoden. Det indebærer en højere risikofølsomhed end gearingsratioen, men en markant nedsat risikofølsomhed i forhold til risikovægtningen under IRB-metoderne.

¹⁴ Se Erhvervsministeriet, *Effekter af Baselkomiteens anbefalinger om kapitalkrav til kreditinstitutter*, februar 2018 ([link](#)).

¹⁵ Baselkomiteen lægger op til en gradvis indfasning af outputgulvet i perioden 2022-27.

Bilag: Datagrundlag i analysen

I analysen bruges betegnelsen kreditinstitutter, når emnet omfatter både penge- og realkreditinstituttene af forretningen. Betegnelsen bank bruges, når der specifikt tales om pengeinstituttet.

Analysen af danske kreditinstitutters indtjening, likviditet og kapitalgrundlag omfatter syv systemiske kreditinstitutter. Ud over de seks kreditinstitutter, der er udpeget som systemisk vigtige finansielle institutter, SIFI'er, i 2018 af Finanstilsynet, er Spar Nord Bank også inkluderet blandt både de systemiske kreditinstitutter og systemiske banker. Baggrunden er, at Erhvervsministeriet i december 2017 annoncerede, at Spar Nord Bank vil blive udpeget som SIFI, fordi modellen for udpegning af SIFI'er er blevet justeret.

Analysen inkluderer også de ikke-systemiske banker, som Finanstilsynet har grupperet som gruppe 2 i 2018. Institutterne fremgår af tabel 1. Til forskel fra Finanstilsynets gruppe 2 er Saxo Bank udeladt af populationen på grund af bankens forretningsmodel. Gruppeinddelingen er gældende bagud i tid.

I analysen og vurderingen af udlånsaktivitet fokuseres på grupperingen af store og mellemstore banker fra Nationalbankens udlånsundersøgelse. Store banker udgøres af Finanstilsynets gruppe 1 samt Nordea Danmark, mens mellemstore banker udgøres af Finanstilsynets gruppe 2 samt Handelsbanken og Santander Consumer Bank.

Institutter i analysen med angivelse af balancesum pr. 30. juni 2018, mio. kr.

Tabel 1

Systemiske kreditinstitutter	Beløb	Ikke-systemiske banker	Beløb
Danske Bank (inkl. Realkredit Danmark)	3.234.694	Ringkjøbing Landbobank	49.859
Nykredit Realkredit (inkl. Nykredit Bank)	1.422.310	Arbejdernes Landsbank	49.691
Jyske Bank (inkl. BRFKredit)	593.002	Sparekassen Kronjylland	25.055
Nordea Kredit	439.160	Sparekassen Sjælland-Fyn	23.318
DLR Kredit	157.929	Vestjysk Bank	21.560
Sydbank	136.147	Sparekassen Vendsyssel	20.789
Spar Nord Bank	83.561	Lån & Spar Bank	20.530
Systemiske kreditinstitutter i alt	6.066.803	Jutlander Bank	17.487
		Den Jyske Sparekasse	15.458
Systemiske banker		Ikke-systemiske banker i alt	243.747
Danske Bank	2.320.801		
Jyske Bank	286.510	Realkreditinstitutter	
Nykredit Bank	173.375	Nykredit Realkredit (inkl. Totalkredit)	1.358.470
Sydbank	138.430	Realkredit Danmark	858.384
Spar Nord Bank	83.690	Nordea Kredit	439.160
Systemiske banker i alt	3.002.806	BRFKredit	339.696
		DLR Kredit	157.929
		LR Realkredit	24.541
		Realkreditinstitutter i alt	3.178.180

Anm.: Balancesum for systemiske banker, ikke-systemiske banker og realkreditinstitutter er angivet på institutniveau, mens balancesum for de systemiske kreditinstitutter er på koncernniveau.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

OM ANALYSE

Som en konsekvens af Nationalbankens rolle i samfundet udarbejdes analyser af økonomiske og finansielle forhold.

Analyserne udkommer løbende og omfatter bl.a. vurderinger af den aktuelle konjunktursituation og den finansielle stabilitet.

Analysen består af en dansk og engelsk version. I tilfælde af tvivl om oversættelsens korrekthed gælder den danske version.

DANMARKS NATIONALBANK
HAVNEGADE 5
1093 KØBENHAVN K
WWW.NATIONALBANKEN.DK

Redaktionen er afsluttet
27. november 2018

**DANMARKS
NATIONALBANK**